

banka ve

EKONOMİK yorumlar

AYLIK DERGİ • HAZİRAN 1988 • YIL : 25 • SAYI : 6 • 750 LİRA (KDV DAHİL)

Okurlara Mektup / 3

Ekonomik Göstergeler / 4

Yeni Bir Teşvik Sisteminin
Oluşturulmasına Yönelik
Öneriler / 5

Doç. Dr. Hüsnü Erkan

Teknik Buluşlar Alanında
A.B.D. ve Japon Rekabeti / 15

Prof. Dr. Dündar Sağlam

Sermaye Piyasası / 21

Afrika'nın Derinleşen Borç
Krizi ve Paris Kulübü / 25

Yrd. Doç. Dr. Suat Oktar

Dış Basından / 31

Doç. Dr. Gülseren İzmir

Ticari Bankalar ve
Finansal Kontrol / 33

Doç. Dr. Selim Bekçioğlu

Dış Ticarete Kur Riskine
Karşı Korunmada Araçlar / 37

Yrd. Doç. Dr. Rifat Yıldız

Bankacılıkta Kredilendirme
Politikası Sorunları / 45

İbrahim Turhan

Ayın Ekonomik Olayları / 49

Dr. Yıldırım Kılıç

Özelleştirmenin Temel

Amaçları Nedir? / 52

Yılmaz Arslan

Federal Reserve System'in

Doğuşu ve Yapısı / 57

Ömer Oktav

Yeni Yayınlar / 61

M. Tarık Yaşa

Yeni bir teşvik sistemine yönelik
öneriler • Dış ticarete kur riskine
karşı korunma • Afrika'nın
derinleşen borç krizi

**BEYNELMİLEL NORMLARA UYGUN
YÜKSEK KALİTELİ
MUHTELİF TİP VE ÇAPLARDA**

devlet,
milli bankalar ve halk
iştirakinin kurduğu bir
sanayi müessesesi

**ÇELİK HALAT VE
TEL SANAYİİ A.Ş.**

• muhtelif tip vinç • asansör • sondaj • havai nakliyat • TELEFERİK-TELESİJ-TELESKİ
• maden ihraç • dozer-ekrayper-aksekavtör • deniz DİKME-GERME-MANEVRA
• elektrik nakilleri topraklama • televizyon antenleri dikme HALATLARI
• yatak koltuk yaylarında • bloklet jant TELLERİNDE
• yüksek rezistanslı ÇELİK TELLER

dünün, bugünün, yarının
bankası

T.C. ZİRAAT
BANKASI

"Gücüne erişilmez,"

selin[®]

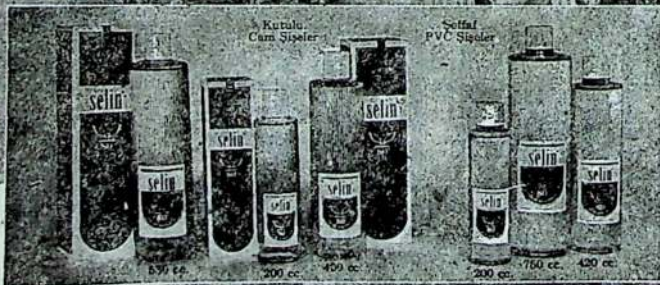
LIMON KOLONYASI

*Doğanın
Saf Damlası...*

Bir yasanti düşeyin - Serinlik arzunuzda...
Kokular pınarında...
Doğanın kaynağında...

Selin'in her damlasında
bir doğa parçası gizlidir.

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.

Adına İmtiyaz Sahibi

KEMAL KURDAŞ

Yazı İşleri Müdürü

DR. ÖZTİN AKGUÇ

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Prof. Dr. Erdoğan Alkin • Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. Osman Fikret Arkan • Prof. Dr. Mustafa A. Aysan • Dr. Metin Berk • Doç. Dr. Ünal Bozkurt • Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu • Prof. Dr. Nasuhi Bursalı • Ege Cansen • Prof. Dr. Lâtif Çakıcı • Mehmet Gün Çalılık • Şinasi Çelikkol • Özer U. Çiller • Büleend Çorapçı • Ahmet Demirel • Zeki Doşluoğlu • Necdet Durakbaşı • A. Aydın Dündar • Kaya Erdem • Tarhan Erdem • Oktay Ersoy • Prof. Dr. Cumhur Ferhan • Prof. Dr. Emre Gönensay • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Erhan Işıl • Doç. Dr. Haluk A. Kabaaloğlu • Prof. Dr. Müh. Kemal Kafalı • Adnan Başer Kafaçoğlu • Y. Doç. Dr. Ahmet S. Kalın • A. Nazif Keyman • Prof. Dr. Yıldırım Kılıç • Prof. Dr. Tamer Koçel • Prof. Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Prof. Dr. Erol Marısalı • Prof. Dr. Orhan Morgül • Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu • Ziya Nebloğlu • Ergin Neng • Rahmi Önen • Prof. Dr. İsmail Özasan • M. Celâlettin Özgen • Ertan Özgür • Tuncay Özilhan • Selâhattin Özmen • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Doç. Dr. Merih Paya • Prof. Dr. Reha Poroy • Prof. Dr. Dündar Sağlam • Halit Soydan • Doç. Dr. Mehmet Sükrü Tekbaş • Osman N. Torun • Prof. Dr. Kemal Tosun • Fikret M. Tuncer • Nezih Tunçsiper • Doç. Dr. Gül G. Turan • Doç. Dr. Şeref Türen • Doç. Dr. T. Güngör Urus • İbrahim Ülkem • Dr. Cüneyt Ülsever • A. Doğan Yalın • Y. Doç. Dr. Göksel Yücel • Doç. Dr. Ahmet Yüksel

Basım-Yayın Danışmanı

M. Tarık Yaşa

OKURLARA MEKTUP

1988

Sevgili Okurlarımız,

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, okurları kadar yazarları yönünden de talihli bir yayın organıdır. Ekonomik konularda Dergi'ye çok sayıda yazı gelmektedir. Bunlar ilgilil uzmanlarca gözden geçirildikten sonra yayınlanmaktadır. Ancak, Dergi'nin sayfaları sınırlı olduğundan, bazı yazıları sıraya koyuyor ve uzun süre bekletmek zorunda kalıyoruz. Bu da bizleri gerçekten son derece üzüyor. Bu nedenle Sayın yazarlarımıza birkaç noktayı yeniden hatırlatmak istiyoruz: Lütfen; yazılarınızı mümkünse daktiloyla, kâğıdın bir yüzüne, en az üç aralıkla yazınız; güncel konuları işleyiniz; yazı boyunu kısa tutunuz ve tekrarlardan kaçınınız; Dergi sayfasına sığmayacak büyüklükteki tabloları elden geldiğince yazı ile ifade ediniz. Böylece yazınızın kısa sürede yayınlanma şansını artırabilirsiniz. Ayrıca, özel araştırmalara öncelik verildiğini göz önünde tutunuz. Bir bölümü aynı zamanda okurumuz olan yazarlarımızın, bu hatırlatmalarımız için bizi anlayışla karşılayacaklarına inanıyoruz.

Bu sayıda Dergi'ye gelen çeşitli yazılardan bir bölümü verilmektedir. Bu vesileyle genellikle tüm yazarlarımızı, özellikle ülkenin değişik yörelerindeki üniversitemizde öğretim üyesi olan genç bilim adamlarımıza, Dergi'ye yazı göndererek gönderdikleri yakın ilgi için teşekkürlerimizi sunarız.

Her zaman olduğu gibi, Dergi'de yer alan tüm yazıların ilginizi çekeceğini umuyoruz. Bunları incelemek için ayrıracığımız zamanın boşa harcanmadığını göreceksiniz. Bu arada özellikle; «Yeni Bir Teşvik Sisteminin Oluşturulmasına Yönelik Öneriler», «Teknik Buluşlar Alanında A.B.D. ve Japon Rekabeti», «Dış Ticaretle Kur Riskine Karşı Korunmada Alternatif Araçlar» ve «Afrika'nın Derinleşen Borç Krizi ve Paris Kulübü» başlıklı yazıları okumanızı salık veriz.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ HAZİRAN 1988 YIL : 25 SAYI : 6 750 LİRA (KDV DAHİL)

İDARE YERİ : Binbirdirek Mahallesi, Suterazsıl Sokak No. 6 Kat 2; Sultanahmet - İstanbul • TELEFON : 526 34 11 • YAZIŞMA : P.K. 769; Karaköy - İstanbul • AÇIKLAMA : Dergi'de çıkan yazılar kaynak göstermek koşuluyla alınabilir. • KDV DAHİL YILLIK ABONE : 9.000.— TL; ÖĞRENCİLERE : 4.500.— TL. • İLAN FİYATLARI : Arka Kapak 300.000.— TL, Ön Kapak İç 250.000.— TL, Arka Kapak İç 200.000.— TL, Tam Sayfa (Ekonomik Yorumlar bölümü öncesi ve içi) 150.000.— TL, Tam Sayfa 125.000.— TL, Yarım Sayfa 75.000.— TL, Çeyrek Sayfa 40.000.— TL, Renk Farkı 50.000.— TL. • NOT : İlan fiyatlarına % 12 oranında KDV ilave edilecektir. • BANKA HESAP NUMARALARI (İstanbul) : Akbank Tübbe Şubesi 443, İş Bankası Tübbe Şubesi 15410, Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi 768 • DİZGİ - TERTİP - BASKI : Met/Er Matbaası. • Telefon: 528 28 90 • CİLT : ŞEMA, Telefon: 556 31 09 • BASKI TARİHİ : 22 Haziran 1988 • SAYISI 6000

ekonomik göstergeler

	1986	1987	1988		
			Ocak	Şubat	Mart
T.C. MERKEZ BANKASI					
Döviz ve Altın Mevcudu (milyon \$)	2545.7	2341.7	2432.1	2580.8	2851.4
Banknot Miktarı (Milyar TL.)	2021.1	3018.3	2930.2	2938.0	3025.1
T.C. Merkez Bankası Kredileri (milyar TL.)	1828.0	3438.7	3693.1	3719.9	3815.8
Hazineye Kısa Vadeli Avans (milyar TL.)	1051.5	1406.6	1654.8	1703.4	1774.6
BANKALAR (milyar TL.)					
Toplam Mevduat	13235.3	18303.3			
Ticari Kuruluşlar Mevduatı	3192.3	5117.2			
Tasarruf Mevduatı	5752.6	6819.9			
Vadesiz Tasarruf Mevduatı	889.5	1493.7			
Vadeli Tasarruf Mevduatı	4863.1	5231.2			
Mevduat Sertifikası	787.7	1379.3			
Resmî Kuruluş Mevduatı	1325.3	2243.7			
Bankalar Mevduatı	1654.3	2013.2			
Diğer Kuruluşlar Mevduatı	523.2	730.1			
Döviz Tevlatı	2592.5	5539.4			
Toplam Krediler	11517.2	18429.8			
Tarım	1773.2	2761.2			
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	1491.6	2312.8			
Mesleki (Küçük Esnaf ve Sanatkâr)	431.9	686.2			
Gayrimenkul (İpotek Karşılığı)	791.7	1482.5			
Denizcilik	58.6	59.7			
Ticari, Sınai, Sair	6970.1	11127.5			
PARA ARZI (milyar TL.)	4361.8	6593.0	6711.2	6454.1	6809.3
FİYATLAR (DİE Toptan Eşya 1981 = 100, Tüketici 1978 — 1979 = 100)					
Toptan Eşya Fiyatları İndeksi (Genel)	504.7	751.9	802.8	852.4	921.0
Tarım (Genel)	446.3	654.0	681.8	720.3	777.8
İmalat Sanayii (Genel)	509.4	755.0	840.7	894.7	959.4
Tüketici Fiyatları (Türkiye)	1561.0	2767.2	2932.8	3090.3	3324.1
Tüketici Fiyatları (İstanbul)	1765.7	3194.4	3371.8	3555.8	3745.7
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım (CIF)	11104.8	14163.1	1046.5	2175.2	3493.7
Dışsatım (FOB)	7456.7	10190.0	905.5	1859.1	2802.9
İşçi Dövizleri	1633.0	2021.0			

Notlar : (1) TCMB altın ve döviz mevcuduna, altın birikiminin yeniden değerlendirilmesinden doğan değer artışları dahildir. (2) TCMB kredilerine, borç tahkimleri (konsolide edilen krediler) dahil değildir. (3) Banka kredilerine, Devlet Yatırım Bankası (halen Eximbank) kredileri dahildir. (4) Para arzı (M₁) dar tanımlıdır. (5) Dışalım rakamlarına altın dışalımını da dahildir.

YENİ BİR TEŞVİK SİSTEMİNİN OLUŞTURULMASINA YÖNELİK ÖNERİLER

DOÇ. DR. HÜSNÜ ERKAN

I. GİRİŞ

ÜLKEMİZ, sanayi toplumuna dönüşüm aşamasında, yarı sanayileşmiş bir ekonomik yapıya sahiptir. 1980 yılından beri ekonomik sistem tercihi ni, piyasa ekonomisi yönünde daha açık olarak ortaya koymuştur. Ayrıca, 1987 yılında Avrupa Topluluğu'na üyelik için başvurmuştur.

Bu gerçekler karşısında Türkiye, Avrupa Topluluğu üyesi bir ülke olabilmek yönünde, ekonominin yapılaşmasını hızla oluşturmak durumundadır. Bu amaçla, ekonomik sektörleri hazırlamak zorundadır. Avrupa Topluluğu'na muhtemel üyelik, daha önceki Akdeniz ülkeleri de dikkate alındığında, 10 yılı aşan bir süreye ihtiyaç göstermektedir. Muhtemel bir üyeliğin 2000 yılı dolaylarında gerçekleşme şansı yüksektir.

Ekonomimiz, 1980 yılına geldiğinde, bir türlü aşamadığı dış ticaret sorununu ile karşı karşıya bulunuyordu. Ekonomi, uzun yıllar süren korumacı duvarlar arkasında dışa kapalı bir yapı gösteriyordu. 1980'den sonra uygulamaya konulan ihracat teşviği, beklenen patlamayı yaratmıştır. İhracat sektörü, ekonomi içinde ulaşması gerekli oransal potansiyeli gerçekleştirmiştir. Türk işadamları, dışa yönelme-

nin zorunluluğunu anlamış ve tercihlerini bu yönde yapmışlardır. Ulaşılan sonuç, ekonominin yeni ve daha ileri bir aşamaya hazırlanmasını gerekli kılmaktadır. Bu aşama, Avrupa Topluluğu'na ekonominin hazırlanması aşamasıdır.

Bu aşamadaki temel sorun, Avrupa Topluluğu içinde yer alabileceğimiz ekonomik yapının belirlenmesi ve oluşturulması noktasında düşümlenmektedir. Belli ekonomik sektörlerin rekabetçi bir ortam içinde ayakta kalabilir bir yapıya ulaştırılması gerekmektedir. Önümüzdeki 10 yılın bu yönde etkin biçimde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Ekonomiyi yönlendirmede temel ve etkin araçlardan biri olan teşviklerin bu amaçla yeniden düzenlenmesi kaçınılmazdır. Uygulanacak yeni teşvik yapısının bir yandan ekonomiyi değinilen yönde hazırlaması, diğer yandan da teşvik sistem ve teknolojinin Avrupa Topluluğu'nun teşvik sistemine uyum sağlaması gerekmektedir.

Türk Ekonomisi yeni olgularla karşı karşıyadır. Bu olguların ışığında teşvik sisteminin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bu düzenlemede uyulması gerekli temel ilkeler burada ortaya konulmaya çalışılmıştır.

II. Türkiye'deki Mevcut Teşvik Yapısının Özellikleri

1 — Yatırım Teşvikleri

Ülkemiz sanayileşme yönünde yoğun çaba göstermiştir. Bu amaçla yatırımlar uzun süreden beri, özellikle planlı dönemde, teşvik edilmiş ve hatta yoğun olarak korunmuştur. Korunuculuk, 1980 sonrasında kısmen gevşetilmiştir. Ancak teşvikler devam etmektedir. Bu arada teşviklerin önemli ölçüde ihracata yöneltildiği görülmektedir. Bununla birlikte yatırım teşvikleri de sürmektedir.

Mevcut yatırım teşviklerinin şu amaçlara yöneldiğini görmekteyiz (bkz. Karakoyunlu, 1987: 1) :

- Yatırım maliyetini düşürmek, yatırım mallarını ucuzlaştırmak;
- Finansman ihtiyacını hafifletmek, kaynak tasarrufu sağlamak;
- Kârlılığı arttırmak;
- Yatırımları daha kolay gerçekleştirmek.

Bu amaçları gerçekleştirmeye yönelik olan yatırım teşvikleri bölgelere göre farklılaştırılmıştır. Bölgeler kendi içinde dört gruba ayrılmıştır :

- Kalkınmada birinci derecede öncelikli iller;
- Kalkınmada ikinci derecede öncelikli iller;
- Normal bölgeler;
- Gelişmiş bölgeler.

Ülkemizde uygulanan yatırım teşvikleri bu bölgesel kriterlere göre farklılaştırılmıştır. En yüksek teşvik, kalkınmada birinci derecede öncelikli illere tanınmakta ve en düşük teşvik oranı da gelişmiş bölge illerinde gerçekleştirilen yatırımlara verilmektedir.

Ayrıca, ülkemizdeki yatırım teşvikleri; yatırım aşamasında, işletme aşamasında ve hem yatırım, hem de iş-

letme aşamalarında birlikte olmak üzere; değişik avantajlar sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Yatırım teşvikleri aşağıdaki kalemlerden oluşmaktadır :

a) Yatırım Aşamasında :

- 1 - Yatırım malları ithalinde gümrük muafiyeti.
- 2 - Düşük faizli iç ve dış yatırım kredisi.
- 3 - Çeşitli vergi, resim ve harçlarda tanınan istisnalar.
- 4 - Kaynak kullanımı destekleme primi.
- 5 - Dahilden tedarik edilen yatırım malları üzerinden imalatçılara teşvik primi.
- 6 - Bina inşaat harcı istisnası.
- 7 - Katma Değer Vergisi istisnası.
- 8 - Döviz tahsisli.
- 9 - Finansal Kiralama.
- 10 - Diğer teşvikler.

b) İşletme Aşamasında :

- 11 - Yatırım indirimi istisnası.
- 12 - Finansman fonu ayrılması.
- 13 - Düşük faizli kredi.
- 14 - Emlak Vergisi muafiyeti.
- 15 - Hızlandırılmış amortisman ve yeniden değerlendirme.
- 16 - Kullanılmış tesis ithali.
- 17 - İhracat taahhütlü orta ve uzun vadeli kredilerde vergi, resim ve harç istisnası.

c) Hem Yatırım, Hem de İşletme Aşamasında Uygulanan Teşviklerle Özel Alanlara Yönelik Teşvikler :

- 18 - Devletçe arazi tahsisli ve altyapı yatırımlarının üstlenilmesi.
- 19 - Özel önem taşıyan sektörler ile kalkınmada öncelikli yörelerde çalışanların ücretlerinin vergilendirilmesinde indirim.

- 20 - Konut inşaatı ile kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlarda vergi, resim, harç istisnası ve muafiyi.
- 21 - Aynı ve nakdi dış kredi kullanma imkânı.
- 22 - Turizm ve ziraat ile ilgili yatırımlarda devlete ait fonlardan veya ihtisas bankalarından düşük faizli kredi.
- 23 - Rihtim resmi muafiyeti.

Bu teşvik araçlarının kullanılması-na dayalı olarak yapılan örnek hesaplamalara göre (bkz. Karakoyunlu, 1987 16-21) gelişmiş bölgede yatırım aşamasında sağlanan teşviklerin oran-sal payı % 67,6; işletme döneminde % 58,2 düzeylerine ulaşmaktadır. Kalkınmada birinci derecede öncelikli yörede, yatırım aşamasında ek %28'lik ve işletme döneminde ek % 44'lük teşvikler daha sağlanmaktadır. Böylece, kalkınmada birinci derecede öncelikli illerde yatırım aşamasında % 96,6; işletme döneminde ise, % 95,2 düzeyine ulaşan bir teşvik sağlanmaktadır.

Görüldüğü gibi ülkemizde yatırım teşvikleri oldukça yüksek düzeylerde bulunmaktadır. Gelişmiş bölgelere dahi yüksek sayılabilecek teşvikler sağlanmaktadır.

2 — İhracat Teşvikleri

Özellikle 1980'den sonra dış açılma uğraşı veren Türk Ekonomisi, uyguladığı ihracat teşvikleri ile önemli başarılar elde etmiştir. 1987'de ihracat, 1980'e göre birkaç kat artmıştır. Ayrıca, ihracat ürünlerinin bileşimi, tarımsal yapıdan sanayi mallarına kaymıştır. İhracatımızın % 80'i sanayi mallarından oluşmaktadır. Bu sonuçların gerçekleşmesi için, ihracat teşvikleri yoluyla ihracatçılara parasal avantaj-

lar, devlet kaynaklarından sağlanmış-tır. Amaç, ülkemize dışsaim gücü kazandırıp, ihracatı arttırarak döviz girdisi sağlayıp ödemeler dengesinde olumlu sonuçlara ulaşmaktır. Bu amaçla kullanılan araçlar şu kalemlerden oluşmaktadır :

- 1 - İhracatta vergi iadesi, büyük ihracatçılara munzam vergi iadesi (*).
- 2 - İhracatı destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan prim.
- 3 - Ucuz maliyetli ihracat kredisi (özel reeskont kredisi, Eximbank kredisi).
- 4 - Vergi, resim ve harç istisnası.
- 5 - İhracatta vergi iadesi avansı (alınacak vergi iadesine mahsuben avans).
- 6 - Katma Değer Vergisi istisnası.
- 7 - Kurumlar Vergisi istisnası.
- 8 - Navlun teşviği.
- 9 - İhracat karşılığı gümrük muafiyeti, mal ithalatı imkânı ve avantajı.
- 10 - İhracat karşılığı dövizin yurt dışında tutulması ve kullanılması hakkı, bunun dövizlerden mahsubu imkânı.
- 11 - İthalat için global döviz tahsisi.
- 12 - Geçici kabul rejimi ile mal ve ambalaj malzemeleri ithalatı.
- 13 - İhracat sayılan satış ve teslimlerin teşviklerden yararlanması.
- 14 - Muvakkat ithal rejiminden yararlanma.

Burada sayılan çeşitli teşvikler, değişik açılardan farklılaştırılmıştır. Mallara göre, ihracat toplamının seviyesine, ülkelere, taşıyıcı araç cinsine, firmanın finansman yapısına göre, malın nitelik ve ağırlığına, malın kârlılık durumu ve benzeri unsurlara göre

(*) İhracatta vergi iadesinin 1988 yılı sonuna kadar kademeli olarak kaldırılması öngörülmüştür.

farklılaşmaktadır. Ulaşılan teşvik oranları, 100 dolarlık ihracatta şu düzeylere ulaşmaktadır (bkz. Karakoyunlu, 1987: 51-53): Kumaş ve konfeksiyonda % 43,21; otomobilde % 51,11 dolaylarında. Diğer alanlardaki mallarda bu oranlar % 30'ların üzerindedir.

3 — Yatırım ve İhracat Teşviklerinin Değerlendirilmesi

Yapılan açıklamaların gösterdiği gibi, ülkemizde uygulanan teşvikler oldukça yüksek boyutlara ulaşmaktadır. Ancak, gerek teşvik çeşitleri, gerekse teşvikleri düzenleyen mevzuat sayısı oldukça çok ve karmaşıktır. Bu nedenle teşvik uygulamasında âdetta bir dağınıklık egemendir. Bu durum, ekonomik birimlerin teşviklerden kolay bir biçimde yararlanmasını oldukça zorlaştırmaktadır. Teşviklerin amacı, ekonomik birimleri uyarmaktır. Ancak bunların kolay tanınan ve algılanabilen uyarıcılar şeklinde düzenlenmesi durumunda, ekonomik birimleri harekete geçirebilmektedir. Teşviklerin başarısı, onların hazırlanış tekniği ile yakından ilgilidir. Ülkemizde, özellikle yatırım teşvikleri çok yüksek boyut ve oranlara ulaşmasına karşın etkin işlememektedir. Ancak bu noktada, teşvikler ve bunların düzenlenişi kadar, teşviklerin uygulandığı ortamın da dikkate alınması gereklidir. Teşvikler normal koşullar ve ortamlar içinde daha etkin işleyebilmektedir. Ülkemizdeki gibi aşırı enflasyon hızları teşviklerin etkisini önemli boyutlarda giderici yönde olumsuz etkilemektedir. Sonuçta teşvik sistemi etkin olmaktan çıkmaktadır. Bu nedenle, teşvik sisteminin düzenlenmesinde ekonomik ortam ve diğer ekonomi politikası önlemleriyle ilişkileri dikkate alınmalıdır. Ancak bunlar di-

şında, mevcut teşvik sistemimiz içinde oldukça önemsiz ve çok düşük oranlarda sonucu etkileyen teşvik araçları bulunmaktadır. Bunlar sistemi gereksiz yere karmaşık duruma sokmaktadır. Bunların ayıklanması sistemi basitleştirecektir.

Yatırım teşviklerinde daha çok kurulu işletmeler teşvik edilmektedir. Aksine yeni kuruluşların teşviki çok daha düşük boyutlardadır. Bu uygulama piyasa sisteminin felsefesi ve dinamik rekabet süreci ile uyumlu değildir. Piyasaya yeni girişlerin teşviki, piyasa sistemi ve rekabetin işlerliği için zorunludur.

İhracat teşviklerinde daha somut başarılar elde edilmiştir. Ancak, ihracat teşviki çok kısa sürede sonuç vermesine, dışa açılma sürecinin başlatılabilmesi için zorunlu olmasına ve uygulamadan başarılı sonuçlar alınmış olmasına karşın, ülkemizdeki teşviklerin odak noktasının artık üretim ve yatırım süreçlerine kaydırılması zamanı gelmiştir. Zira, ihracat teşviki yalnızca ihracatçıya ek gelir artışı sağlarken; üretim sürecinin; istihdam, kapasite, gelir gibi doğrudan katkıları ile ileri ve geri bağlantılar üzerinden oluşan yoğun dolaylı etkileri sözkonusudur. Bütün bu etkiler ihracat teşvikinden çok daha sınırlı ve düşük boyutlarda ortaya çıkar. Ancak ülkemizde dışa açılma seferberliğinin başlatılabilmesi için bir süre ihracatın teşviki gerekiyordu. Bu amaç önemli ölçüde gerçekleştirilmiştir. Bugünkü aşamada, tekrar yatırım ve üretim alanına yönelmek gereklidir. Ayrıca Avrupa Topluluğu'na girişimiz de bunu zorunlu duruma getirmektedir. Bütün bu gerekçeler, teşvik sistemimizin yeniden düzenlenmesini kaçınılmaz kılmaktadır.

III. Yeni Bir Teşvik Sistemi

Oluştururken Dikkate Alınması Gerekli Temel Noktalar

1 — Teşvik sistemi tek bir mevzuat içinde toplanmalıdır : Mevcut teşvik sisteminin dağınıklığından kurtulması ve uyarıcı etkilerin kolay algılanabilmesi için teşvik sistemi tek bir mevzuat içinde toplanmalıdır. Dağınık teşvikler konusunda girişimcilerin yeterli bilgiye sahip olmaması, bunları yeterli değerlendirebilmelerini engellemektedir.

2 — Teşvik sistemi **basitleştirilmelidir** : Basitleştirmede, teşvik araçları az sayıya indirgenmelidir. Mevcut teşvik sisteminde, fazla ağırlığı olmayan çok sayıda teşvikler yer almaktadır. Bunlar ayıklanmalı, bununla birlikte etkin fakat sınırlı sayıda teşvik aracı kullanılmalıdır. Böylesi bir yaklaşım amaca daha uygun düşmektedir.

3 — Teşviklerin **yoğunluğu ve çeşidi** ekonomide belirlenen amaçlara uygun olarak düzenlenmelidir : Teşvikler ekonomi politikası araçlarıdır. Üstelik hızlı gerçekleşebilen, etki ve sonuçları hızlı alınabilen araçlardır. Bürokrasi kademelerinden, yürütme ve yasamadan geçme şansı diğer bazı araçlara (örneğin vergilere) göre çok daha kolaydır. Ayrıca teşvikler, çok değişik biçimlerde düzenlenebilme esnekliğine sahiptirler. Ancak teşvik aracının bütün bu kolaylıklarından yararlanırken, teşviklerin **çeşit ve yoğunluk derecesinin** ekonomi politikasında belirlenen amaçları gerçekleştirebilecek düzeyde olması gereklidir. Teşvikler amaçlara **uygun ve yeterli** olmalıdır.

4 — Teşviklerin uygulanması ve teşvik sistemi, temel ekonomi po-

litikaları ile toplumsal politikaların içerdiği ana amaçlara bağlanmalıdır : Teşvikler, etkin ve hızlı işleyebilen araçlar oldukları kadar, **noktasal etki** yaratan araçlardır. Bu nedenle kullanımı bilinçli ve amaçlı olmalıdır. Uygulanan temel ekonomik ve toplumsal politikalar ile teşviklerin noktasal etkilerinin uzlaşma durumu sürekli bir değerlendirme konusu olmalıdır. Böylece, uygulanan politikalarla uyumlu teşvik sistemi oluşturulabilmektedir. Başka bir deyimle, ekonomi politikasında amaç-araç ilişkileri bir çözüme ulaşmaktadır. Uygulanan teşvikler, mevcut sisteme yani piyasa ekonomisine, rekabet sisteminin uygun olup onları bozucu nitelikte olmamalıdır. Aynı zamanda istikrar, büyüme ve yapısal politikalarla uyumlu biçimde uygulanmalıdır.

5 — Teşvikler, **ekonomik sistem politikası** açısından amaca uygun, rekabet sistemini bozucu değil destekleyici olmalıdır : Ülkemizde piyasa ekonomisine geçiş amacı güdülmektedir. Bu nedenle getirilen teşviklerin piyasa-ve rekabet sisteminin işleyişini bozmayacak bir yapıda hazırlanması gereklidir. Teşvikler, piyasa ve rekabet sürecini tıkamamalı, piyasa sonuçlarını değiştirici etkisi nötr olmalıdır. Başka bir deyimle, piyasa ve rekabetin ekonomiyi yönlendirmeye ve koordinasyon fonksiyonları, teşvikler yoluyla **devlete** aktarılmamalıdır. Tam aksine, gerektiğinde dinamik rekabeti ve piyasa sisteminin işleyişini arttırıcı yönde teşvik sistemi kullanılmalıdır. Bir ekonomide en büyük teşvik sistemi, **ekonomik sistemin fonksiyonel işlerliğidir**. Fonksiyonel işlerliği olmayan ekonomik sistemde, ekonomiyi yalnızca teşviklerle yönlendirmeye kalkmak, teşviklerin yetersiz kalması yanında,

sistemde saptırıcı eğilimleri ve sisteme bozulmasını hızlandırabilir.

6 — Teşvikler **istikrar politikası** amaçları ile uyumlaştırılmalıdır: Uygulanan teşviklerin, para istikrarını, konjontürü ve dış ticaret dengesini bozucu etkilerinin bulunup bulunmadığının araştırılması gereklidir. Duruma göre, dozaj ayarlaması veya ek önlemlerle bu etkilerin olumlu yönde işleyişi sağlanmalıdır. Teşviklerin talep ve fiyatlar üzerine olan etkileri titizlikle izlenmelidir. Değişen kur sisteminde teşviklerin umulan etkisi dikkatle gözlenmeli, yetersiz kalan teşvikler, kaynak israfına yol açmak yerine, gerekiyorsa başka önlemlerle birlikte ele alınmalıdır. Başka bir deyimle, teşvikler ancak yeterli etkinlikte olabildikleri yerlerde ve durumlarda uygulanmalıdır. Böylece, kaynak israfı önlenmelidir.

7 — Teşvikler, **bölüşüm ve gelir dağılımında** dikkatle kullanılmalıdır: Teşvikler, bölüşüm ve gelir dağılımının iyileştirilmesinde sıkça kullanılan bir araçtır. Ancak bazı teşvikler de tam tersi etkilere sahiptir. Piyasa mekanizmasının işleyişini çarpıtırken, gelir ve bölüşümü daha da çok bozmaktadır. Bu türlü etkiler dikkatle izlenerek uyumlaştırıcı çözümler aranmalıdır.

8 — Teşvikler, **kaynak dağılımının etkinliğini** artırıcı yönde kullanılmalıdır: Bir piyasa ekonomisinde teşvikler daha çok, piyasa yetersizliği ve etkisizliğinin bulunduğu durumlarda bunları gidermek için kullanılmaktadır. Ancak belli durumlarda rizikoların azaltılması yönünde de kullanılmalıdır. Kaynakların sektörel ve yöresel dağılımı, kalkınma potansiyellerini artırıcı yönde olmalıdır. Bu nedenle teşvikler, ekonomik kaynakların daha verimli ve etkin olacağı sektör ve yöre-

lere kaydırılmalıdır. Ancak, sorunlu sektör ve bölgeler için özel teşvikler geliştirilmelidir. Sorunlu bölgelerin teşvikinde, bölge bütününden ziyade bölge içinde gelişme dinamiği yüksek merkezlere ve sektörlerle öncelik verilmelidir.

9 — İstihdam artışı ve büyümeye yönelik teşvikler **seçici** olarak uygulanmalıdır: Gelişme dinamiği yüksek, sürükleyici sektör ve endüstrilerin teşvik edilmesi ile büyüme ve istihdam artışı hızlandırılmalıdır. Teşvikler, ileri ve geri bağlantısı yüksek dinamik endüstri dallarına ve gelecek 10 yıl içinde rekabet gücü yüksek olacak alanlara yöneltilmelidir. Ayrıca, teşvik sisteminin, yeni yatırımlara imkân vererek rekabeti artırıcı olmasına dikkat edilmelidir.

10 — Teşvikler, sorunlu sektörlerde **yapısal uyumu** hızlandırmalıdır: Teşvikler, bir yandan değişen yapıya uyum sağlayamayıp kaybolma tehlikesi veya sorunlu olan sektörlerin yapısal uyumunu kolaylaştırmak, diğer yandan da ekonomi bütününde arzulanan yapılaşmayı sağlayıcı yönde kullanılmalıdır.

11 — Teşvikler ekonomide **geleceği olan sektörlerle** öncelik ve ağırlık vermelidir: Ekonomide gelişme dinamiği yüksek yeni endüstri dalları özellikle teşvik edilmeli, ekonominin yeniden yapılaşmasında, yani yeni yapılar oluşturulmasında bu sektörlerden yararlanılmalıdır. Yakın gelecekte hızlı gelişme potansiyeli ve yüksek iç dinamiği olan sektörler teşviklerde öncelik almalıdır.

12 — Bölgesel teşvikler **yeni bir yapıya kavuşturulmalı** ve bölgesel politika yeniden belirlenmelidir: V. BYKP'nin daki bölgesel politikaya yönelim da-

ha da güçlendirilmelidir. İl bazında teşvik sistemi yerine, kalkınma açısından geri bölgelerde birinci ve ikinci derecede bölge merkezi olmaya aday **il merkezleri**, en azından önümüzdeki on yıl için özellikle teşvik edilmelidir. Teşvikler, zamanla sınırlı olarak bir süre bu merkezlere yöneltilmelidir. Kaynakları aşırı dağıtmak yerine, bölgeyi sürükleyecek potansiyel merkezler oluşturuca bir bölgesel teşvik politikası oluşturulmalıdır. Bölgesel teşviklerde önemli olan, yerel potansiyelleri harekete geçirici, yerel yapıyı oluşturuca bir sistemi getirebilmektir.

13 — **Teşvik sistemimizin ağırlığı, ihracat tesvikinden üretim ve yatırımlara kaydırılmalıdır**: Dışa açılmanın öneminin kavranması açısından ihracatın geçen yıllardaki yoğun teşviki olumlu olmuştur. Ancak ihracat teşvigi, üretilmiş mallara ilişkin bir «nihai» teşviktir. Ekonomide, ihracatının gelir ve kazancını doğrudan arttırmaya yöneliktir. Bu kazançların tekrar yatırımlara dönüşmesi şüphelidir. Ancak sınırlı oranda yatırımları uyarabilir, hızlandırabilir. Bu kazançların önemli kesiminin lüks tüketime veya yurt dışı tasarruflara dönüşme ihtimali vardır. Ayrıca, «hayali ihracat» gibi haksız kazançta yol açma yönünde kullanıma şansı yüksektir. Bu nedenlerden dolayı ülkemizde artık teşvikler, ihracattan üretim ve yatırım aşamalarına kaydırılmalıdır.

Diğer yandan ihracatımızın parasal teşvikler alması, dış ülkelerde belli tepkilere yol açmakta ve karşıt önlemleri davet etmektedir. Haksız rekabet gerekçesi ile anti-damping uygulamaları ile karşılaşmaktadır. Teşviklerin üretim aşamasına kaydırılması bu yöndeki itirazları da boşa çıkaracaktır.

Teşviklerin üretim ve yatırım aşı-

malarına kaydırılması, aynı zamanda **yeni kapasite, üretim, istihdam ve gelir artışını** hızlandıracaktır. Yatırım ve sermaye donatımının artışı, ekonominin gelecek yıllardaki kapasite, üretim ve gelirini arttırmaktadır. Bu etkilerin uyarma ve çarpan etkileri kümülatif olarak ekonomik sürece yansımaktadır. Oysa, ihracatta yalnızca geri bağlantı yoluyla üretime yansımaya şansı vardır. Aksine, üretim ve yatırım teşviklerinin ileri ve geri bağlantılar yoluyla ekonomiye yansımaları ve dışa açılmış bir ekonomide ihracatı uyarması çok daha güçlü olmaktadır. Teşvik uygulamasında, kapasite kullanım oranları, istihdam hacmi ve benzeri ölçütlere yer verilmelidir. Sanayileşmenin yerel yapılaşmasını teşvik için ve dışsal ekonomilerden daha yoğun olarak yararlanabilmek için organize sanayi bölgelerinin teşvikine öncelik verilmelidir.

14 — **Üretim ve yatırım teşvikleri, girdilerle üretim sürecinin tamamına yönelik olarak çeşitlendirilmelidir**: Teşvikler, ülkemizde pahalı olan girdilerin (enerji, teknoloji ve döviz gibi) teminine yönelik olduğu gibi, üretim sürecine ilişkin olarak da düzenlenebilir. Yine üretim sürecine ilişkin organize teknik bilgi ve bilgiye sağlama yönünde teşvikler oluşturulmalıdır. Üretim ve yatırım teşvikinde yerli girdilerin kullanımına öncelik verilmelidir. Enflasyon aşağı çekilerek (özellikle merkez bankası kaynaklarının kontrolü ve maliyet enflasyonunun ciddiye alınması yoluyla), faiz oranlarının kabul edilebilir ölçülere indirilmesi sağlanmalıdır. Bu sonuç alınmaya kadar yüksek faiz oranlarını dengeleyecek uygulama ve düzenlemelere gidilmelidir. Mevcut faiz oranlarında yeni yatırımların etkin olarak

canlandırılması mümkün değildir. Bu nedenle düşük faizli selektif kredi kullanımı politikası izlenmelidir.

15 — Teşvik sistemi **teknik gelişme ve yenilikleri uyarıcı** olmalıdır: Gerek yeniliklere yönelik araştırma ve geliştirme faaliyetleri, gerekse teknoloji transferi kolaylaştırılıp teşvik edilmelidir.

16 — Üretim ve yatırım teşviklerinde **ihracat ilişkisi** dikkate alınmalıdır: Uygulanacak üretim teşviki aynı zamanda ihracatı geliştirici, uyarıcı veya doğrudan ihracata yönelik sanayilerin desteklenmesi şeklinde düzenlenmelidir.

17 — İhracat teşvikleri parasal teşvikler yerine **kurumsal teşvikler** şeklinde düzenlenmelidir: İç ticaretin tam aksine, dış ticarete kartelleşme teşvik edilmelidir. Zira çokuluslu şirketlerle başka türlü rekabet etme şansı yoktur. Batı ülkelerinde de dış ticaret rekabet dışı tutulan isnisna alanı kabul edilmekte ve bu alanda kartelleşmeye izin verilmektedir. Dış ticaret şirketlerimizin, dış piyasalarda birbiri ile rekabetini önleyecek, paralel ve birlikte davranışı gerçekleştirecek bir kurumlaşmaya gitmesi teşvik edilmelidir. Bu yöndeki kurumlaşma, dış ticaret şirketleri arasındaki koordinasyonu sağlamalıdır. Diğer bir kurumsal teşvik olarak ihracatta sigorta sistemi getirilmelidir.

18 — İhracatta, **yenı mallara, yeni pazarlara yönelme** teşvik edilmeli, **ülkelere göre farklılaşan** bir sistem getirilmelidir.

19 — İhracatta, büyük şirketlerin yanında, **yenı ve dinamik küçük birimlerin piyasaya girişini** sağlayacak kapıları açık tutan bir teşvik sistemi oluşturulmalıdır.

20 — Teşvik tarifeleri giderek **azalan oranda ve zamanla sınırlı** olarak düzenlenmelidir: Zaman açısından sınırlanmamış ve artan oranda süren teşvikler ekonomik birimleri rekabetçi ortama itmekten alıkoyar. Oysa, teşvik ve desteğin bir gün kalkacağı bilinmesi ve giderek azalması, işletmelerin kendi kendine yeterliliği ve kendi kararlarının sonuçlarına kendisinin katlanması gerektiğinin anlaşılması açısından zorunludur.

21 — Teşvik sisteminin **amacı**, teşviki gereksiz kılacak koşulların yaratılması olmalıdır: Yukarıda belirtildiği gibi, piyasa ekonomisinin temel ilkelerinden biri, ekonomik birimlerin kendi karar ve faaliyetlerinin sonucundan, yine kendilerinin sorumlu olmasıdır. Bu nedenle ekonomik faaliyetlerini desteksiz, kendi güçleriyle yürütmeleri esastır. Bu türde bir ortamın yaratılması ve ekonomik birimlerin bunun bilinç ve sorumluluğuna sahip olması gereklidir. Bu konudaki yetersizlik, risklerin başka birimlere veya devlete aktarılması sonucunu doğurmaktadır. Bu ise, piyasa ve rekabet mekanizmasının işleyiş ilkelerine ters düşmektedir. Bu nedenle teşviklerin nihai amacı, teşviksiz işleyebilen bir ortamın yaratılmasıdır.

22 — Teşviklerde **açıklık** (şeffaflık) olmalıdır: Teşvikin miktarı ve kaynağı kontrole açık olarak düzenlenmelidir. Ekonomiye olan yükü ve katkısı bilinmelidir. Teşviklerin etkileri; parlamento ve kamuoyunun değerlendirebileceği açıklıkta olmalıdır. Teşvik (subvansiyon) istatistikleri yayınlanmalıdır.

23 — Teşvikler ekonomik birimler arasında **şans eşitliğini** bozmamalıdır: Teşvikler girişimciler arasında şans eşitliğini, özellikle küçük ve or-

ta boy işletmeler aleyhine bozmamalıdır. Bu tür işletmelere de şans tanıyacak bir yapıda oluşturulmalıdır. Başka bir deyimle, onların yapısal uyumlarını hızlandıracak, piyasalara girişini açık tutacak bir teşvik sistemi kurulmalıdır.

24 — Türk teşvik sistemi, Avrupa Topluluğu'nun teşvik sistemine uyum sağlayacak içerik, yön ve yapıda olmalıdır: Ekonomimizin yapısını Avrupa Topluluğu'na uyum sağlama yönünden yapısallaştırırken, bu yapıyı oluşturmada kullanılacak temel araç durumundaki teşviklerin de Avrupa Topluluğu'nda uygulanan teşvik yapısına uyum sağlaması gereklidir. Topluluk içinde rekabet gücü olabilecek sektörler belirlenerek, Topluluğa üye oluncaya kadar bu sektörlerin ne şekilde, ne tür bir yapısallaşma için teşvik edileceği belirlenmelidir.

25 — Teşvik sisteminin etkinliğinden daha önemli olan ekonomik sistemin fonksiyonel işlerliğe kavuşturulmasıdır: Bir ekonominin sağlıklı işleyebilmesi için, teşvik sisteminden de önemli olan, mevcut ekonomik sisteme işlerlik kazandırmaktır. Türkiye, fonksiyonel işlerliği yetersiz olan bir piyasa ekonomisine sahiptir. Mevcut ekonomik sistemimizin işlerliği yetersizdir; çünkü bir piyasa ekonomisinin fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için rekabet sürecinin işlerliğe sahip olması gereklidir. Rekabet, piyasa ekonomisinin işlerliği için en temel araçtır. Oysa, ülkemizde rekabeti düzenleyen bir rekabet yasası yoktur. Rekabetin işlerliğini kontrol eden bir

rekabet (kartel) kurumu yoktur. Rekabet politikası oluşturulmamıştır.

Piyasalar her ekonomide, Doğu Bloku'nda bile vardır. Ancak rekabet yalnız piyasa ekonomilerinde vardır. Bir ekonomide piyasaları, ekonomik sisteme dönüştüren unsur rekabet sürecidir. Fonksiyonel işlerliği olan bir piyasa ekonomisinde, rekabetin yarattığı ekonomik dinamizm, teknik yenilikler, ekonomik birimlerin uyum esnekliğinin artması, insanların çalışma ve başarıya motive edilmesi ve sistemin kendi içinde çıkarların çıkarlarla kontrolü sağlanmaktadır. Böylesi bir ortamda teşviklere ihtiyaç çok daha az olacaktır. Teşvik sistemi daha az masraflı, fakat daha etkindir. Teşvik sisteminin etkinliği onun düzenleniş tekniği ile yakından ilgilidir. Bir piyasa ekonomisinde, bu düzenleniş tekniğinin rekabet mekanizmasına uyum sağlayıcı olması kaçınılmazdır.

Ayrıca teşvik sistemi için daha uygun bir ortam yaratılmalıdır. Bu amaçla istikrar politikasında titiz davranmak, enflasyonun düşük düzeylere indirilmesini ve para, faiz, kambiyo, maliye politikalarının uyumlaştırılmasını sağlamak gereklidir.

Bir piyasa ekonomisinin sosyal, politik, kültürel çerçevesinin kendisiyle uyumlu olması; bu yöndeki politikaların, söz konusu ortamı yaratıcı yönde kullanılması gereklidir.

IV — SONUÇ

Yukarıdaki III. ayırmada, bir teşvik sisteminde uyulması zorunlu olan temel ilkelere değinilmiştir. Bir teşvik sistemi hazırlanırken, bu temel ilkeler yanında, uygulama alanlarının kendine özgü özel durumlarından kaynaklanan ayrıntılı düzenlemeler de yapılmalıdır. Bu ise ayrı ve ayrıntılı bir

◆ Haksızlığı ararken lamba gerekmez.

Socrates

çalışmayı zorunlu kılar Gerçekte; tarım, turizm, sanayi, hizmetler, ulaştırma, ihracat ve benzeri alanlar için farklılaştırılmış ve fakat temel ilkelere ortak olan bir teşvik sisteminin oluşturulması gereklidir.

KAYNAKLAR :

- Erkan, Hüsnü; 1987, «Sosyal Piyasa Ekonomisi, Ekonomik Sistem ve Piyasa Ekonomisine İşlerlik Kazandırılması», Konrad Adenauer Vakfı, İzmir.
- İbrahimhakkıoğlu, Nedim; 1986, «Planlı Dönemde İhracatı Teşvik Politikası».
- Karakoyunlu, Erdoğan; 1987, «Türkiye'de Yatırım ve İhracat Teşvikleri», Yased, No. 28, İstanbul.
- Pekin, Tefvik; 1973, «Türkiye'de Tarım Sektörüne Verilen Sübvansiyonlar», İstiklal Matbaası, İzmir.
- Schlieder, Ch. W. / H. Schröter; 1981, «Europäische Wettbewerbspolitik», Handbuch des Wettbewerbs, Cox/Jens/Markert, Ed. içinde, Vahlen, München.

Ortadoğu-Avrupa Piyasalarına İhracatta Büyük Firma

SİFAŞ

- Naylon-6 İplik
 - Naylon-66 İplik
 - Polyester, İplik
 - Polyester Tekstüre İplik
 - Polyester Tekstüre Boyalı İplik
 - Naylon-6 Elyaf
 - Polyester Elyaf
- İmalatında büyük firma...

SİFAŞ, SENTETİK İPLİK FABRİKALARI A.Ş.

Pilot Sanayi Bölgesi-BURSA

TLF:431400-(5HAT)

Teknik Buluşlar Alanında A.B.D. ve Japon Rekabeti

PROF. DR. DÜNDAR SAĞLAM

Ö N S Ö Z

Bugün dünya baş döndürücü bir teknolojik devrim yaşamaktadır. Temel ve uygulamalı bilimsel araştırmalar her gün yeni teknik buluşları ortaya çıkararak eski üretim biçimlerini demode hale getirmektedir. Temel ve uygulamalı araştırmalar için ülkemizde ayrılan bütçeler toplamı bir A.B.D. veya Japon firmasının araştırma bütçesinin gerisinde kalmaktadır. Bugün sınırlı da olsa dış rekabete açılan bazı endüstrilerimiz vardır. Bu endüstrilerimizin dış dünyadaki teknolojik gelişmelerle desteklenmesi gerekmektedir. Tarımda, sanayide ve diğer sektörlerde yeni teknik buluşlar dünyada birbirini kovalamaktadır. Bu araştırmaları ülkemize aktarmak, kendi bünyemize uydurmak, kendi öz teknoloji-mizi geliştirmek için bütün kaynaklarımızı seferber etmek zorundayız. Temel bilimsel araştırma ile desteklenmeyen uygulamalı araştırmanın ömrü uzun olmanaktadır. Temel bilimsel araştırmanın esas yeri ise üniversitelerdir. Üniversitemizde giderek kaybolan araştırma heyecanının yeniden kurulması için maddi ve manevi her türlü gayretin sarfedilmesi gerekmektedir. Salt bilgi aktarımının yapıldığı orta öğretim düzeyinde eğitim veren bugünkü üniversitemizle çağın dışında kalacağımız kuşkusuzdur. Parasal olanaklarımızı ve insan gücümüzü belirli merkezlerde toplayarak teknolojiadaki büyüyen açığımızı kapatmamız bir strateji olarak benimsenmelidir. Aşağıda çeşitli kaynaklardan yararlanılarak hazırlanan makalede teknik keşifler alanındaki A.B.D. ve Japon rekabetini okuyacaksınız.

İKİNCİ Dünya Savaşı yenilgisinden sonra Japonya, transistör, lazer, mağnetoscope gibi alanlardaki yeni teknik buluşları kendi ülkesine

aktarmakla yetinmiş ve uluslararası ticaretini bu yolda geliştirmiştir. O yıllarda dış ülkelerde özellikle A.B.D.'de gerçekleştirilen teknik keşifler, ya-

sal olarak imalat lisansları elde edilerek, bilimsel yayınlar ve bröve'ler dikkatle incelenerek, hatta taklit edilerek ülkeye transfer edilmiştir. Amerika bilgi birikimini vermekte cimri davrandığında Japon işletmeleri telif hakları konusundaki hukuki kısıtlamaları göz ardı ederek yeni ürünleri kopya etmekten geri kalmamışlardır. Ancak, yakın zamanlardadır ki yasalar ve mahkemeler ihtira beratları konusundaki hakları çok ayrıntılı bir biçimde belirleyerek bu alanda sıkı bir disiplin uygulamaya başlamışlardır.

A.B.D., teknolojik alandaki üstünlüğünden mağrur olarak yıllarca bilgi kaynaklarını Japonlara cömertçe açmaktan çekinmemiştir. Bu suretle A.B.D. beyin gücü Japonlar tarafından çok ucuz bir maliyetle ülkelerine aktarılmıştır. Ama bugün durum değişmiştir. Amerikan şirketleri Japon'ların kiskanç ve cimri davranışları karşısında öfkeye kapılarak tepki göstermektedirler.

Bugün yazılım konusunda IBM ile Japon Fujitsu firması arasında, otomatik fotoğraf (autofocus) alanında Honeywell ile Japon Minolta firması arasında ve optik elyaf konusunda Corning Glass ile Sumitomo Electric arasında hukuki ihtilaflar sürüp gitmektedir. Bunlar Amerika'nın zararına işliyen Japon teknolojik aktarmaları ile ilgili en son şikâyet örnekleridir. Hukuki mücadeleler sonuna kadar yürütülürken taklitçi Japon imajı da artık A.B.D. kamuoyunda değişmeye başlamıştır. Gerçekten 1984 yılından beri A.B.D. Hükümeti'nce yürütülen araştırmalar, Japonların integre devreler, bilgisayar mühendisliği (hard ware), polimer gibi yeni bazı maddeler ile biyoteknoloji konusunda Amerika'yı yalaladığı, hatta onu geçtiğini

kanıtlamaktadır. Ancak, Japonların yazılım (soft ware) kesiminde A.B.D.'nin gerisinde kaldığı anlaşılmaktadır.

Teknoloji Transferi Bugün A.B.D. ile Japonya Arasındaki Tartışmanın Özünü Oluşturmaktadır

Bugün iki ülke arasındaki ihtilaf sadece «Ticaret Dengesi»nin açık vermesi ile kısıtlı değildir. Teknoloji transferi esas çatışma konusu haline gelmiştir. Son yıllarda ticaret müzakereleri giderek ileri teknoloji transferi konusunda yoğunlaşmış görünmektedir. Yasalara aykırı olarak Toçiba'nın bazı ürünlerini Sovyetler Birliği'ne satması, Amerikan firmalarının büyük bilgisayarları Japon pazarına sokmak konusundaki ısrarlı tutumları, Japon telekomünikasyon piyasasında yabancı rekabeti kısıtlayan idari engeller giderek daha şiddetli politik çekişmelere konu olmaya başlamıştır.

Her ülkede yükselen himayecilik eğilimi teknoloji alanını da kapsar hale gelmiştir. 1987 Temmuz ayında Washington'da uluslararası rekabetin yoğun olduğu süper iletkenlik (superconductivite) konusunda düzenlenen konferansa yabancı araştırmacıların katılması, Beyaz Saray yetkililerince engellenmiştir. Aynı şekilde MIT tarafından Japon imalatı büyük bir bilgisayar (NEC) alımından, Ticaret Bakanlığı'nın antidamping vergisinin uygulanmasının gerektiği şeklin-

-
- ◆ Biri sizi bir kez aldatırsa suç onundur; ikinci kez aldanırsanız, bilin ki suç sizindir.

Sarah Bernhardt

deki uyarısı sonucu vazgeçilmek zorunda kalmıştır.

Japonlar Amerika'daki buluşlardan yasal bir şekilde yararlanmasını bilmektedirler. Burada esas sorun mütakabiliyet koşulunun uygulamada işleme-yişinden kaynaklanmaktadır.

Gerçekten A.B.D. ile Japonya arasında teknoloji ve bilimsel araştırmalar alanında yapılan bütün anlaşmalar mütakabiliyet koşulunu içermekle birlikte, yabancıların Japon pazarına girmelerinin oldukça zor olması nedeniyle pratikte işlememektedir.

Amerika'da temel bilimsel araştırmalar çoğunlukla üniversiteler ve Federal Enstitülerce yapıldığı için sonuçlar kolayca kamunun malı haline gelmektedir. Oysa Japonya'da temel araştırmaların büyük kısmı özel şirketlerce gerçekleştirildiğinden, elde edilen buluşlar üzerinde mülkiyet hakkı olduğu ileri sürülmektedir. Üniversiteden bir buluşu elde etmek, Hitachi'den elde etmeye nazaran çok daha kolay olmaktadır. Özel bir şirket söz konusu olduğundan teknik bir keşif korumaya alınmaktadır.

Amerikan Firmalarınca Açılan Davalar

Amerikalı firmalar, uluslararası rekabette Japonya, Kore, Taiwan, Brezilya gibi ülkelere üstünlük sağlamalarının ancak bilimsel alandaki ileriliklerine bağlı olduğunun bilincine varmış görünmektedirler. Çünkü bu ülkelerde işçi ücretlerinin düşüklüğü, imalat maliyetlerinde önemli avantajlar sağlamaktadır. Bu nedenele A.B.D. firmaları mevcut bilgi birikimlerini yabancılara karşı şiddetle savunmaya başlamışlardır.

Bu konuda en son örnekler şunlardır :

- Sumitomo Electric'e karşı Corning Glass :

Geçen sonbaharda, Amerikan Corning firması optik elyafı kablo imalat buluşunun Sumitomo tarafından izinsiz kopya edildiği konusunda Federal Mahkeme'yi ikna etmeyi başarmıştır. Bilindiği üzere bu buluş büyük kapasiteli telekomünikasyon alanında önemli bir ilerleme sağlamıştır. Mahkeme Sumitomo'nun Amerikan firması buluşuna bazı suni eklemeler yaparak kopya ettiğine karar vermiştir. Kuzey Carolina'daki Sumitomo fabrikası bu elyafı üretmekten vazgeçmeye mecbur kalmıştır.

- Minolta'ya Karşı Honeywell :

Fotoğraf alanında Japonya'nın en büyük firması olan Minolta, otomatik fotoğraf alanındaki Honeywell'in buluşunu haksız olarak uygulamaya koyduğundan, aleyhine dava açılmıştır. Gerçekten Minolta, imalat lisansı almaksızın autofocus isimli fotoğraf makinasını satışa çıkararak dünya piyasasında önemli bir pay edinmiştir.

- Fujitsu'ya Karşı IBM :

1987 Eylül ayında, iki firma arasında 1982 yılından beri devam eden hukuki ihtilaf çözüme kavuşmuştur. Gerçekten IBM, Fujitsu firmasının büyük bilgisayarların çalışma sistemlerini izinsiz olarak kullandığını ileri sürerek şikâyetle bulunmuştur. İki firma arasında ilk uzlaşma girişimleri başarısız kalınca, Amerikan Hakem Derneği'ne başvurularak çözüm aranmıştır.

Varılan anlaşmaya göre, Fujitsu firmasının IBM çalışma sistemine girmesi yüksek bir bedelin ödenmesi ve sıkı bir denetimin uygulanması şart

tına bağlanmıştır. Bununla birlikte yapılan bu anlaşmanın, Jujitsu firmasına IBM ile ilgili bazı imalat sırlarını intikal ettireceği, dolayısıyla onu dünya pazarında daha güçlü kılacağı düşüncesi ile eleştirildiği görülmektedir.

Amerikan Araştırma Merkezleri Üzerinde Gerçek Bir Pipe-Line

Japonları, Amerikan bilgi birikimine saldırmaya teşvik eden ana neden, yaratıcılık ve temel araştırma konusunda bugün görülen yetersizlikleridir.

1987 yılında, MIT'de tıp konusundaki çalışmaları Nobel ödülüne layık bulunan Japon kökenli bilim adamı Susumu Tonegawa bu konuda şunları söylemektedir :

«Bilimsel düşünce tipik olarak Batılılara özgü bir karakterdir. Japon kültürü bugün yaratıcılığın gelişmesini frenlemektedir. Ona göre bilimsel düşünce ferdiyetçiliğin bir ürünüdür. Oysa Japonya'da ferdiyetçilik hiçbir zaman değer kazanmamıştır.»

Japonların uygulamalı bilimlerde başarı kazanmalarının ana nedeni bu alanda ekip çalışmasının zorunlu olmasıdır.

Harpten sonra Japonya temel bilimsel araştırmalara girmemiştir. Çünkü bunun için zaman ve para gerekiyordu. Bu tercih zamanla gelenek haline gelmiştir. Japonya kendi öz teknolojisini geliştirecek yerde keşifleri satın almakla yetindiğinden, önemli yatırım harcamasından tasarruf sağlamıştır. Tonegawa'nın belirttiği gibi; «Japonya teknik buluşları satın almış, onları geliştirmiş, birleştirmiş, satmış, sağladığı gelirle yeni buluşlar satın almıştır.» A.B.D. bu yola lisans ve royalti gibi hakların sa-

tişından önemli kârlar sağlamıştır. Örneğin A.B.D. Ticaret Bakanlığı verilerine göre, 1987 yılında, Japon işletmeleri, Amerikan işletmelerine 697 milyon dolar ödeme yapmışlardır. 1984'de bu miktar 549 milyon dolardı.

Japon firmaları yeni teknolojik gelişmeleri çok sıkı bir biçimde izlemektedirler. Âdeta A.B.D. araştırma merkezleri ile Japonya arasında bir pipe-line kurulmuş gibidir. Japon üniversitelerinde 800 Amerikan vatan-daşı öğrenim gördüğü halde A.B.D. üniversitelerindeki Japon öğrenci sayısı 13.000 dolayındadır. 1985 yılında A.B.D. üniversiteleri 95 Japon öğrenciye mühendislik ve bilim alanında doktora derecesi vermiştir. 300 Japon araştırmacı Amerikan Hükümeti'nce finanse edilen Millî Sağlık Enstitüsü'nde çalışmaktadır. Japon şirketleri MIT'de 14 kürsünün çalışmalarını finanse ettiği gibi diğer üniversitelere olan yardımları da giderek artmaktadır. Amerikan Ulusal Bilim Vakfı (NCF) verilerine göre, Japonların Amerikan üniversitelerine yaptıkları bağış toplam 1983 yılında 3,7 milyon dolardan 1985'de 9 milyon dolara yükselmiştir.

Amerika'ya eğitime gönderilen Japonların çoğunluğunu üniversiteliler değil, çeşitli firmalarda çalışan personel oluşturduğundan, bu durum teknolojideki en son yeniliklerin süratle Japon endüstrisine aktarılması sonucunu doğurmaktadır. Bunun uluslararası rekabette önemli bir avantaj sağladığı kuşkusuzdur. Japon yetkililer bu iddiayı şiddetle reddetmektedirler. Onlar Amerika'ya gönderilen Japonların ufuklarının genişletilmesi, problem çözümlerine yeni yaklaşımlar kazandırılması gibi amaçlarla gönderildiklerini; yoksa niyetlerinin tek-

noloji aktarmak, casusluk yapmak olmadığını ileri sürmektedirler.

Amerikalı bilim adamları Japon araştırmacıların kendi ülkelerindeki boğucu atmosferden kurtulunca bilimsel çalışmalara önemli katkılarda bulduklarını belirtmektedirler. Japon öğrenciler çok çalışkan olup birinci sınıf araştırma yapmaktadırlar. Gelişmekte olan ülkelerden gelenlerin aksine Japon öğrenciler öğrenim süreleri sonunda Japonya'ya dönmektedirler. Bu suretle yeteneklerini ve kazandıkları taze bilgileri ülkelerine götürmektedirler.

A.B.D.'de Yaratıcı, Yenilikçi Küçük İşletmelerde Artan Japon Yatırımları

Japon şirketlerinde gerçekleştirilen araştırma ve geliştirme yatırımlarının yarısının ülke sınırları dışında özellikle A.B.D.'de yapıldığı unutulmamalıdır. Son yıllarda Japonlar yaratıcı-yenilikçi küçük Amerikan şirketlerine ilgi duymaya başlamışlardır. Bu türlü küçük işletmelere Japon şirketlerince yapılan yatırım tutarı 1982'de 2 milyon dolar iken 1986'da 200 milyon dolara yükselmiştir. Amerikan işletmeleri bu türlü yatırımlarla Asya pazarına gireceklerini düşünerek Japon finansman katkılarını memnuniyetle karşılamaktadırlar. Japonlar ise teknik alandaki yenilikleri yakından izlemek imkânını elde etmektedirler.

Japonlar, teknolojik alandaki yenilikleri takip edemedikleri zaman başka yollara başvurumaktadırlar. Örneğin yazılım (software) alanında böyle bir durum söz konusu olmuştur. Japon Sanayi ve Dış Ticaret Bakanlığı (MITI) 1984 yılında yabancı kuruluşların ellerindeki yazılım bröve'lerini Japon işletmelerine devretmeleri ile ilgili bir kanun tasarısını mec-

lise sunmuştur. Bu tasarı, bütün dünyada şiddetli protestolara sebep olması nedeniyle hükümetçe geri çekilmek zorunda kalmıştır. Tokyo'da toplanan Software Telif Hakları Konferansı'nda Japonların bu konudaki fikirlerinden henüz vazgeçmedikleri anlaşılmıştır. Japonlar kendilerinin kullanıcı olduklarını, üretici olmadıklarını ileri sürerek savunmada bulunmaktadır.

Son yıllarda Japon firmalarının, A.B.D.'de geliştirilen teknik buluşları ülkelerinde kullanabilmek için ödedikleri bedeller, Japon Yen'inin değer kazanması nedeniyle önemli ölçüde artmıştır. Japon firmaları, Amerikalı firmaların lisans ve patent fiyatlarını çok yükseltmeleri nedeniyle şikâyet etmektedirler ve kendi buluşlarını geliştirmek için yoğun bir çabaya girişmişlerdir.

Japonların en önemli ihraç pazarı olan A.B.D.'de gerçekleştirdikleri teknik buluşlarla ilgili resmi berat sayısı 1986 yılında 14.000'e ulaşmıştır. Amerikalılar için bu sayının sadece 18.000 olması, elde edilen başarının boyutunu bize göstermektedir. Hızlı bir gelişim içinde bulunan süper iletkenler (supraconductivite) alanında Japonların kendi patent dairesine başvurmaları, Amerikalıları tekelleşme eğilimi nedeniyle endişeye sevk etmiştir. Bu ihtira beratlarının etkileri gelecekte kendini yüksek royalti bedelleri ile gösterecektir.

Japonlar temel araştırmaları geliştirmek için önemli yatırımlar yapmaya başlamışlardır. Hükümetçe yeni araştırma laboratuvarları kurulması ve işletmeler arası işbirliği yapılması güçlü bir biçimde teşvik edilmektedir.

Bugün büyük Japon firmalarının

araştırma bütçelerinin yaklaşık üçte biri temel bilimsel araştırmalara ayrılmıştır.

Japon Telgraf Telefon İşletmesi'nin araştırma laboratuvarları sayısı 1985'de 4'den bugün 11'e yükselmiştir.

Geçmişte sadece taklitçi olarak görülen Japon teknolojisi artık yaratıcı kimliğe bürünmüştür. Kendi teknolojilerinin aşılamayacağı gibi bir üstünlük duygusuna kapılmış Amerikalılar, artık yeni durumdan endişelidirler. Bugün Amerika'da birçok iktisadi beratinin geçerli olmadığı, çünkü dış dünyada daha önce bu teknik keşiflerin resmi olarak kayda geçirildiği anlaşılmıştır. Nitekim yarı iletkenler alanında patent sahibi bir Amerikan firması, Japonlar'ın aynı sistemi 3 yıl önce keşfedip uygulamaya soktuklarını görünce büyük bir şaşkınlığa uğramıştır.

İki Ülke Arasında Teknolojik Mübadelede Mutekabiliyet Koşulunun İşlemesini Güçleştiren Faktörler

Teknolojik mübadelede mutekabiliyet koşulunun işlememesinin tek sorumlusu Japonlar değildir. Amerikalı firmalar ve bilimsel araştırmacılar, Japonların elde ettikleri sonuçlardan yararlanmasını bilememektedirler. Bu konuda bir yazar; ortada sadece bir tembelliğin bulunduğunu, çok az sayıda Amerikalı bilim adamının Japon Araştırma Merkezleri'ni ziyaret ettiğini ileri sürmektedir.

Büyük Japon firmalarında yapılan bir ankette, bu firmalardan en az yarısının Amerikalı araştırmacılarla laboratuvarlarını açabileceklerini ortaya çıkarmıştır. Oysa tahminler aksi yönde idi. Burada en önemli so-

run Japon dilini öğrenmeye azimli adayların bulunmamasıdır. Amerikalı araştırmacılar yabancı yayınları izlemedikleri gibi, İngilizce dilinden başka bir dili konuşmak istememektedirler. Son yıllarda Japonca öğretimine hız verilmiştir. Artık Amerikan bilgi bankaları Japonca bilimsel yayınları tercüme etmeye daha fazla ağırlık vermişlerdir.

Japonlar da yavaş yavaş yabancı araştırmacıları kapılarını açmaya başlamışlardır. Ancak Amerikan firmaları hâlâ kendi teknolojilerinin kopya edilmesinden endişe duymaktadırlar. Son yıllarda giderek artan davalar bu kaygıları arttırmıştır. A.B.D. ile Japonya arasındaki teknoloji akımının geliştirilmesi için güven ortamının yaratılmasına ve sıkı işbirliğine ihtiyaç vardır. Bunun için sabır ve zamanın gerekli olduğu kuşkusuzdur.

E S Yayınları Sunar:

VECDİ ÜNAY

3182 Sayılı
Bankalar Kanunu Gereği

BANKALARCA İÇ TİCARETİN VE SANAYİNİN FİNANSE EDİLMESİ USULLERİ

Bankaların bankacıları ve iş çevrelerinin yakından ilgilendiren kaynak kitap
400 sayfa (büyük boy) - 1.650.- TL (KDV dahil)

İsteme Adresi:

Ekonomi ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Büyükdere Mah. - Sıfırcılar Sokak No. 62
Sultanahmet - İstanbul
Telefon: 526 34 11

Not: Kitabın almak isteyenler, bedelini Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi'ndeki 768, İş Bankası Turhan Şubesi'ndeki 15410, Akbank Türes Şubesi'ndeki (E.İ.) no.lu hesabı aracılığıyla, kitap bedelini postayla bizzat "Yayınlar" adresine, ad ve adreslerini yazarakta bildirebilirler. Ödemeli posta ile yapılamamaktadır.

Sermaye Piyasası

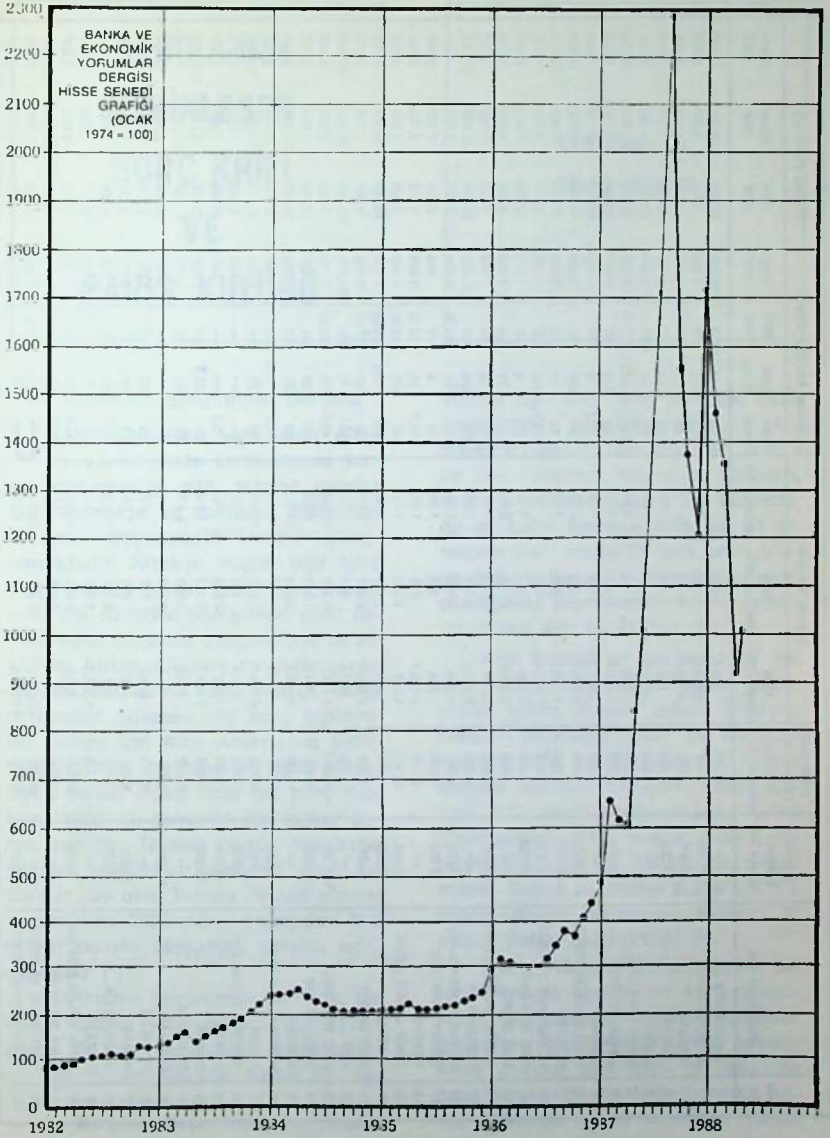
MAYIS ayı içinde hisse senedi fiyatlarının önceki aya göre artış göstermesi ile Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Endeksi 87.78 puan artarak 1005.71 puana yükselmiştir (*).

Bu artışta rol oynayan nedenler arasında çok sayıda şirketin sermaye artırımını gerçekleştirmiş olması ile Şeker Bayramı öncesinde para politikasında gözlemlenen gevşeme sayılabilmektedir. Bayram öncesi ve sonrasındaki iki gün (16 Mayıs Pazartesi ve 20 Mayıs Cuma) fiyatlar önemli ölçüde artış göstermiştir. Özellikle emisyonadaki artıştan kaynaklanan bu durum, daha sonraki günlerde, emisyonun daraltılması ile tersine dönmüş ve fiyatlar gerilemiştir. Fiyatların önce artması, sonra düşmesinde sermaye artışları da rol oynamıştır. Artırım öncesinde yükselen fiyatlar, yeni hisselerin satışa sunulması ve özellikle bazı şirketlerde kullanılmayan rüçhan haklarını temsil eden hisselerin Borsa'da satışa sunulması sonucunda arzda ortaya çıkan artış nedeniyle gerilemeye başlamıştır.

Sermaye artışını gerçekleştiren şirketler arasında % 200 bedelsiz % 200 bedelli artışla sermayesini 3.15 milyar TL'den 15.75 milyar TL'ye yükselten Akçimentto, % 300 bedelsiz % 600 bedelli artışla 4 milyar TL'den 40 milyar TL'ye yükselten Bağfaş, % 50 bedelsiz % 50 bedelli artışla 2.7 milyar TL'den 5.4 milyar TL'ye yükselten Çelik Halat, % 75 bedelsiz % 75 bedelli artışla 4.32 milyar TL'den 10.8 milyar TL'ye yükselten Çimsa, % 40 bedelsiz % 60 bedelli artışla 11.25 milyar TL'den 22.5 milyar TL'ye yükselten Kordsa, % 100 bedelsiz % 50 bedelli artışla 10.8 milyar TL'den 27 milyar TL'ye yükselten Lassa ve % 50 bedelsiz % 70 bedelli artışla 5 milyar TL'den 11 milyar TL'ye yükselten Olmuksa sayılabilir.

Bunların dışında Gübre Fabrikaları % 300 oranında bedelli artışla sermayesini 4.9 milyar TL'den 14.7 milyar TL'ye, Kartonsan % 133 oranında bedelli % 67 oranında bedelsiz artış ile 9 milyar TL'den 27 milyar TL'ye ve Sarkuysan % 25 bedelli ve % 25 bedelsiz artış ile 4.2 milyar TL'den 7.56 milyar TL'ye yükselteceklerdir.

(*) 27 Mayıs 1988 tarihi itibariyle.

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (Milyon TL)	Çekirtilmiş (Ödeanmış) Sermaye (Milyon TL)	Tahkim Yılı Kârı			Doğrudan Kâr Payı (%)			Piyasa Fiyatı (TL)			
				1984 (Milyon TL)	1985 (Milyon TL)	1986 (Milyon TL)	1984 (Net)	1985 (Net)	1986 (Net)	Mayıs 1987	Ekim 1988	Mayıs 1988	
1	AKCİMENTO	—	3 150	533,8	2 590	3 784	50	180	235	60 000	45 000	29 500	27 000
2	ANADOLU CAM	20 000	7 700	1 008,5	1 243	2 549	50	29	30	2 550	4 750	3 200	2 600
3	ARCELİK	40 000	16 000	4 440,3	9 467	16 131	40	53	63	8 450	8 050	6 500	6 700
4	AVMAR	5 000	2 000	746,9	1 045	511	95	27	12	2 100	3 500	3 500	3 500
5	BAGFAŞ	—	4 000	3 505,5	5 587	7 005	60	50	55	8 500	21 000	15 300	2 700
6	BOLU CİMENTO	—	1 500	1 290	2 121	4 553	541	56,81	119,76	14 300	16 300	12 000	16 500
7	CELİK HALAT	—	2 700	1 770,4	1 857	3 726	60	100	60	9 250	10 800	8 750	5 050
8	ÇİNSA	—	3 320	423,5	3 077	7 791	17,2	76	175	52 000	26 500	19 700	17 000
9	ÇUKUROVA ELEKTRİK	15 000	15 000	3 326,6	17 332	32 188	130	150	100	16 200	19 900	16 200	17 800
10	DOKİTAŞ	6 000	3 000	1 335,2	511	2 224	40	25	50	9 000	17 500	14 300	15 800
11	EGEÇARIBASI YATIRIM	3 000	1 200	275,4	318	421	32,5	30	30	3 200	1 875	1 700	1 575
12	EGE BİRACILIK	4 200	4 200	1 059	227	1 560	30	4	20	1 525	2 950	2 600	2 850
13	EGE GÜBRE	—	2 400	1 231,5	2 113	2 603	—	71	60	4 500	6 000	4 200	6 350
14	EREGİL DEMİR ÇELİK	40 000	38 400	15 320	28 531	41 097	11	16	23	1 200	4 750	3 350	4 200
15	GOD YER	—	4 885	2 421,4	3 019	3 108	250	820	200	43 000	29 500	21 500	27 000
16	GÜBRE FABRİKALARI	4 900	4 900	1 070	1 723	1 046	70	65	43,35	2 500	2 800	1 300	950
17	GÜNEY BİRACILIK	4 200	4 200	604	1 885	1 041	30	4	11	950	2 500	2 175	2 350
18	HEKTAŞ	—	2 700	1 355,1	720	1 014	241,3	68	38,16	3 075	2 875	2 100	2 200
19	İZMİR DEMİR ÇELİK	25 000	20 000	1 083	2 247	1 774	242	42	15,95	1 400	1 400	1 225	1 200
20	İZOCAM	3 000	3 000	753,3	2 425	367	95	126,5	16,80	7 500	10 800	6 050	6 700
21	KARTONSAN	9 000	9 000	2 079,4	2 621	1 054	56	30	17,91	4 600	4 600	3 700	3 975
22	KAV	1 200	1 200	507,4	787	4 221	110	170	300	36 500	22 000	13 600	22 500
23	KOC HOLDİNG	100 000	29 000	3 845	7 437	10 696	42,5	38	45,60	7 150	7 600	5 200	3 600
24	KOC YATIRIM	20 000	6 000	807,2	1 559	2 622	56	39	39	2 500	4 950	2 250	2 275
25	KORDSA	—	11 250	4 340,7	6 973	11 116	50	67	110	16 000	15 800	10 200	9 400
26	KORUMA TARIM	6 000	3 375	922,5	69	2 162	32,5	1,08	30	3 000	4 150	2 850	3 000
27	LASSA	—	10 800	4 496	7 355	11 236	20	25	32	6 000	21 500	14 200	14 800
28	MAKİNA TAKİM	3 000	1 500	114	100	101	—	—	—	1 250	1 700	1 350	1 150
29	METAŞ	15 000	12 000	1 087	2 644	352	3,2	—	—	950	1 350	1 200	1 150
30	NASAŞ	10 000	6 000	1 294	1 131	1 218	25	13,5	15	1 650	3 075	2 750	2 125
31	OLMUKSA	—	5 000	983,9	2 300	2 675	90	41	22	1 000	17 500	10 000	7 950
32	OTOSAN	40 000	27 331	—	zorlar	—	—	—	—	1 605	3 800	2 350	2 850
33	POLYLEN	—	4 500	638,2	516	330	40	50	25	3 400	3 700	3 400	3 500
34	RABAK	25 000	6 000	873	1 633	1 802	30	40	43	2 225	2 125	1 700	1 700
35	SARKUYSAN	5 000	4 000	286	2 134	3 132	20	45	60	7 250	8 000	6 000	6 600
36	SİFAŞ	—	3 120	1 192,1	1 609	—	85	133	80	11 400	7 800	6 500	7 100
37	TÜRK DEMİR DOKUM	15 000	10 000	869,8	4 086	11 801	13,5	37,5	8	8 600	8 500	6 650	7 800
38	TÜRK SİGEMENS	—	3 500	—	3 545	5 728	103,5	120,5	106	24 500	35 000	28 000	28 000
39	TURKİYE İŞ BANKASI	—	30 000	21 559	32 270	35 207	31,62	34,5	34,60	3 450	2 500	2 000	1 875
40	TURKİYE İŞ VE C.A.M	—	33 050	2 016,8	1 902	3 567	12,5	9	10	1 650	2 125	1 250	1 250

AFRİKA'NIN DERİNLEŞEN BORÇ KRİZİ VE PARİS KULÜBÜ

Yrd. Doç. Dr.
SUAT OKTAR

I — Afrika'nın Borçlarının Dökümü

ULUSLARARASI borç krizi altıncı yılını geride bırakmasına karşın aşamadığı gibi, tersine giderek derinleşmekte ve boyutları daha fazla ülkeyi kapsayacak biçimde genişlemektedir. Nitekim bugün ağır borç yükü altında ezilen Latin Amerika ülkelerine, özellikle son birkaç yıldır devam eden olumsuz gelişmelerin etkisiyle Afrika ülkeleri de eklenmiştir. Halen AGÜ'lerin 1.200 milyar dolar dolayında bulunan dış borç toplamının altıda biri Kıta Afrika'sına aittir. Nitekim Kıta Afrika'sının 1982 yılında 134.4 milyar dolar olan dış borç toplamı, 1986 yılı sonunda 200 milyar dolara aşmıştır. Üstelik bugün çok daha yüksek rakamlara ulaşmış olan bu borcun, bu artış hızıyla devam etmesi durumunda 2000 yılına kalmadan 550 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir (*)^o.

Afrika'nın borçlarının toplamı, bir bütün olarak kıtanın tüm GSYİH'nin yüzde 54'üne ve ihracat kazançlarının da yüzde 400'üne eşittir (*). Bu

oranlar ağır borç yükü altındaki Latin Amerika'dan bile daha yüksektir. Nitekim aralarında dünyanın en borçlu ilk dört ülkesinin (Brezilya, Meksika, Arjantin ve Venezuela) de bulunduğu on Latin Amerika ülkesine ait ortalama borç stoğu/ihracat oranı yüzde 385'tir. Bu oran ülke bazında ele alındığında bile Brezilya ve Meksika'da ancak 425 ve 413'tür (*).

Kıta Afrika'sına ait borçların hemen hemen yarısını, Sahra'nın güneyinde kalan düşük gelirli ülkelerin borçları oluşturmaktadır. Bu ülkelerin borçları 1986 yılı sonunda 101 milyar doların üzerine çıkmıştır. Yalnız Sudan (8.3 milyar dolar), Güney Afrika Cumhuriyeti (21.1 milyar dolar), Nijerya (25.2 milyar dolar), Zaire (8.2 milyar dolar) ve Fildişi Sahili'nin (8.9 milyar dolar) borçlarının toplamı 72 milyar doları bulmaktadır (*).

Sahra Afrika'sının güneyinde kalan ülkelerin borçlarının kompozisyonuna bakıldığında oldukça olumsuz gelişmeler görülmektedir. Her şeyden önce borçlar çok hızlı bir biçimde artmaktadır. Bu ülkelerin borçları yalnız 1984 - 86 yılları arasında yüzde 100'den fazla artış göstermiştir (*). Kı-

(*) *Dergi'nin Notu*: Dipnotları yazının sonunda yer almaktadır.

şi başına düşen borç miktarı da oldukça yüksektir. Bu, Fildişi Sahili'nde 857 dolar, Gabon'da 2052 dolar ve Kenya'da da 2072 dolardır.

Öte yandan sözkonusu ülkelerin borç servisi de, diğer bir deyişle yıllık borç ödemelerinin (taksit artı faiz) mal ve hizmet ihracatına oranı da yükselme eğilimindedir. Nitekim bir bütün olarak Sahra bölgesi ülkelerinin borç servisi oranı 1986 yılı sonunda hemen hemen yüzde 50 olarak gerçekleşmiştir⁽⁶⁾. Buna göre bu ülkelerin ihracattan elde ettikleri her iki dolardan biri borç ödemelerine gitmektedir. Hatta bu oran bazı ülkeler için çok daha yüksektir. Örneğin dış borcu 8 milyar dolar dolayında

bulunan Zaire'de bu oran yüzde 61'dir⁽⁷⁾.

Afrika'nın borç yükünün hızlı bir biçimde artışı üzerinde kuşkusuz birçok etken rol oynamaktadır. Herşeyden önce Afrika ekonomilerinin hemen hemen büyük bir bölümü ciddi bir darboğaz içinde bulunmaktadır. Bu ülkeler 1980 yılından bu yana beklenen büyüme düzeyine ulaşamamakta, bir yandan yüksek enflasyon öte yandan da giderek artan işsizlik nedeniyle âdeta bir resesyon yaşamaktadır. Nitekim Afrika ülkelerinin büyüme ortalaması 1987 yılında ancak yüzde 1.5 olarak gerçekleşmiştir⁽⁸⁾.

Kuşkusuz üretemeyen ve büyü-

AFRİKA ÜLKELERİNİN BORÇLARI

Ülkeler	Toplam Borç (Milyar Dolar)	Toplam Borç Servisi Oranı (%) (a)	Kişi Başına Borç Miktarı (Dolar)
Sudan	8.3 (b)	10.0 (b)	373 (b)
Gabon	2.2	18.1	2052
Senegal	3.7	23.8	532
Liberya	1.4	7.6	631
G. Afrika Cum.	21.1	12.3	615
Nijerya	25.2	22.5	249
Kongo	3.8	14.2	2072
Ghana	2.7	29.1 (c)	186
Kenya	4.7	29.7	213
Zimbabve	2.7	40.0	320
Kamerun	3.9	22.0	382
Zaire	8.2	10.0 (d)	254
Zambiya	5.7	14.9 (e)	779
Fildişi Sahili	8.9 (d)	22.0 (e)	857

a) Toplam borç servisi oranı, ülkenin yıllık borç ödemelerinin mal ve hizmet ihracatına oranıdır.

b) 1986 yılı tahminidir.

c) IMF'ye olan borçlar ve diğer borç bakiyeleri dahil edildiğinde bu oran % 57'ye yükselmektedir.

d) Yalnız orta ve uzun vadeli borçlara ilişkindir.

e) Yalnız orta ve uzun vadeli kamu borçlarına aittir.

Kaynak : Financial Times, (9 Mayıs 1988), s. 15.

ymeyen ekonomileriyle Afrika ülkelerinin dış borç ödemelerini devamlı bir biçimde gerçekleştirmeleri kolay kolay mümkün olamamaktadır. Üstelik Afrika ülkeleri dış ticaretten de sürekli kayba uğramaktadır. Zira bu ülkelerin ihracatlarının genel olarak petrol gibi belirli bir enerji kaynağına ve birincil mallara dayanması, dış konjonktürel dalgalanmaların kolaylıkla etkisi altında kalmalarına neden olmaktadır. Sözkonusu ürünlerin ihracat fiyatlarının, sınai ürünlerin ihracat fiyatları karşısında sürekli gerilemesi, bu ülkelerin dış ticaret kayıplarını çok büyük ölçüde arttırmıştır. Diğer bir deyişle, dış ticaret hadleri sürekli bu ülkelerin aleyhine gelişme göstermiştir. Bu olumsuz eğilim bugün de tüm şiddetiyle devam etmektedir. Nitekim dış ticaret hadleri 1982 yılından 1987 yılına kadar yüzde 40 oranında kötüleşmiştir. Daha somut bir ifadeyle, yalnız Sahra'nın güneyindeki ülkelerin dış ticaret kayıpları 6.5 milyar doları aşmıştır⁽⁹⁾.

Bazı ürünlerin fiyatlarında son bir yıldır artış yönünde nispi bir iyileşme sözkonusu olmakla birlikte, bu gelişme hâlâ yedi yıl öncesinin düzeyine ulaşmaktan oldukça uzaktır. «1979/1981 yılı = 100» baz alındığında, tüm tarımsal ürünler için fiyat endeksi 1987 Mart ayında 71.0 ve 1988 Nisan ayında da ancak 82.6 olarak gerçekleşmiştir⁽¹⁰⁾. Sonuçta sürekli olarak gerileyen ürün fiyatları nedeniyle Afrika ülkelerinin ihracat kazançları büyük ölçüde düşmüştür. Nitekim 1980-86 yılları arasında özellikle Sahra'nın güneyindeki ülkelerin ihracatları % 20'den fazla gerilemiştir⁽¹¹⁾.

Bir yandan ihracat gelirleri azalırken, öte yandan da bir bütün ola-

rak kıtaya yönelen özel ve resmi nitelikli kredi akışının önemli ölçüde düşmesi, Afrika ülkelerini bir borç kriziyle karşı karşıya bırakmıştır. Zira ihracatlarının sürekli gerilemesinin yanında, özellikle uluslararası finans çevrelerinden bu ülkelere yönelik yeni kredi akışının da daralmasıyla, döviz darboğazının ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur. Gerçekten de son yıllarda resmi finans kurumlarından Afrika ülkelerine olan net kaynak akışı büyük ölçüde düşme göstermiştir. Nitekim IMF'nin, Sahra ülkelerine yaptığı net kaynak transferi 1980-86 yılları arasında yarı yarıya azalmıştır. Bu olumsuz gelişmelerin sonunda Afrika ülkeleri yıllık borç taksitlerini ödeyememekte, hatta yıllık faiz ödemelerini bile yerine getirmekte güçlük çekmektedir. Bu nedenle borç ödemeleri tıkanmakta ve borçlu ülkelerin borçlarının ertelenmesi, diğer bir deyişle borçlarının yeniden takvime bağlanması operasyonları giderek daha sıklaşmaktadır.

II — Paris Kulübü ve Borç Erteleme Operasyonları

Borçlarını ödemekte güçlük çeken ülkelerin borçlarının ele alınıp görüşüldüğü ve gerektiğinde yeniden takvime bağlandığı Paris Kulübü 1956 yılından bu yana faaliyet göstermektedir. Özellikle, 1982 yılında patlak veren ilk borç krizinden bu yana Paris Kulübü çerçevesinde yapılan borç erteleme görüşmelerinin sayısı ve ertelenen borç miktarı olağanüstü artış göstermiştir. 1956 - 75 yılları arasında tüm borçlu ülkelerle ilgili olarak 31 anlaşma imzalanıp ve 7.2 milyar dolarlık borç ertelenirken, 1976 - 87 yılları arasında imzalanan borç anlaşmasının sayısı 112'ye ve ertelenen

borç miktarı da 77 milyar dolara yükselmiştir⁽¹²⁾.

Borç erteleme anlaşmalarının yarısından fazlası Sahra'nın güneyinde kalan ülkelerle yapılmıştır. Bu ülkelerin ertelenen borç miktarı 1976 - 87 yılları arasında 20 milyar doları aşarken, yapılan erteleme anlaşmalarının sayısı da 70'e yaklaşmıştır⁽¹³⁾. Gerçekten de özellikle 1980'lerin başından itibaren giderek derinleşen borç krizi nedeniyle hemen hemen her ülke borçlarını erteletmek için Paris Kulübüne başvurmak zorunda kalmıştır. 1982'den bu yana resmi kredi kurumlarına ait olan borçlarını erteleten ülke sayısı 23'e ulaşmıştır. Bazı ülkelerle yapılan anlaşma sayısı birden çok fazladır. Örneğin yalnız Sudan'la 8 ve Zaire'yle 11 anlaşma yapılmıştır⁽¹⁴⁾.

Afrika ülkeleri 1980 yılından bu yana giderek borç servislerinin daha büyük bir bölümünü erteletme çabasıdadırlar. Paris Kulübü'nün olumlu yaklaşımı sonucunda da ertelenen borç servisi hızla yükselmektedir. 1980 - 81'de borç servisinin yüzde 85-90'ı yeniden takvime bağlanırken, bu oran 1986 Eylül ve 1987 Temmuz ayları arasında yapılan 13 borç erteleme anlaşmasının 11'inde yüzde 100'e çıkmıştır⁽¹⁵⁾. Yalnız Sahra ülkelerinin 1987 yılında yeniden takvime bağlanan borç servisi toplamı 10.5 milyar doların üzerindedir. Bir önceki yıla göre yüzde 50 artış gösteren bu büyüklük, bu ülkelerin 1987 yılı mal ve hizmet ihracatlarının yüzde 30'undan fazlasına eşittir⁽¹⁶⁾.

1987 yılı başlarına kadar Paris Kulübü borç ertelemelerinde hemen hemen her ülkeye hep aynı ödeme koşullarını önermiştir. Maksimum on yıllık bir erteleme süresi ve beş yılı

ödemesiz olarak saptanan ödeme planı hiçbir ayrıcalık tanınmadan her ülke için geçerli olmuştur. Ancak özellikle ağır borç yükü altında olup, ödeme gücünden uzak bulunan düşük gelirli Afrika ülkeleri Paris Kulübü'nün borç erteleme koşullarını ağır bulmaktadırlar. Ne var ki çaresiz durumda olan bu ülkeler için sözkonusu koşulları kabullenmek de kaçınılmaz olmaktadır. Paris Kulübü bu koşullar çerçevesinde en son olarak 1987 Mayıs ve Haziran ayları arasında Moritanya, Mozambik, Somali, Uganda ve Zaire'yle anlaşma imzalararak borçlarını ertelemiştir.

• Ödeme Planında Değişiklik

1987 Haziran ayında düzenlenen Venedik Zirvesi'nde sanayileşmiş ülkeler, düşük gelirli Afrika ülkelerinin borç krizine bir çözüm bulmak ya da bu krizi en azından hafifletmek amacıyla bazı önerilerde bulunmuşlardır. Öneriler arasında; borçlar üzerindeki faiz oranlarının azaltılması, ekonomide gerekli düzenlemelerin yapılabilmesi için yeni kredi akışının sağlanması ve özellikle Paris Kulübü için geçerli olmak üzere borçların daha uzun bir süreye ertelenmesi ve ödemesiz sürelerin uzun tutulması öncelikle sayılabilir.

Bu öneriler doğrultusunda ilk somut adım Paris Kulübü tarafından atılmıştır. Nitekim Paris Kulübü aldığı yeni kararlar standart ödeme planında değişiklik yaparak 10 - 15 yıllı sınırlı olan borç erteleme süresini 20 yıla, ödemesiz süreyi de 10 yıla çıkarmıştır⁽¹⁷⁾. Bu ödeme planına bağlı olarak ilk erteleme anlaşması da 1987 Haziran ayı sonunda Mozambik ve Uganda'yla ve Temmuz ayı sonunda da Somali'yle yapılmış-

tır. Paris Kulübü ayrıca, bu yeni ödeme planının ağır borç yükü altında bulunan diğer ülkeler için de geçerli olmasını kararlaştırmıştı.

III — Krize Çözüm Arayışı :

Paris Kulübü'nün borç ertelemeleleriyle ilgili olarak gerçekleştirdiği bu esnekliğe karşın, başta Afrika ülkeleri olmak üzere tüm borçlu ülkelerin içinde buldukları krizi aşmaları kolay kolay mümkün görünmemektedir. Uluslararası ticarete artan korumacılık ve getirilen diğer sınırlamalar, uluslararası kredi akışının (bir ölçüde geri dönmeyen borçlar nedeniyle) daralması, temel ürün fiyatlarının gerilemeye devam etmesi nedeniyle döviz kazançları ile bağış ve hibe niteliğindeki uluslararası yardımların azalması, borç krizinin devamına yol açmaktadır. Bu nedenle borçlu ülkeler, krize karşı daha esnek ve daha gerçekçi çözümler bulunması yönünde taleplerini sürekli tekrarlamaktadırlar. Zira borç ödemelerini durduran ya da ancak kesintili olarak sürdürebilen ülkelerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Bunun için de ardı ardına düzenlenen toplantılarda borçlu ülkelerin sesleri giderek daha fazla duyulmaktadır.

En son olarak Afrika ülkelerinin 1988 Mart ayında Lusaka'da düzenledikleri toplantıda alacaklı ülke ve kuruluşlara alternatif bir borç planı önermişlerdir. Bu plan; mevcut kamu borçlarının bütünüyle iptal edilmesini, yeni alınacak özel ve kamu kesimi borçlarının geri ödeme sürelerinin 50 yıla çıkarılmasını ve ticari borçlar üzerindeki faiz oranlarının azaltılmasını içermektedir. Planda ayrıca yeniden takvime bağlanan borçlarda ödeme süresinin 50 yıla uzatıl-

masına ve borç üzerine faiz yürütülmemesine ilişkin hükümlere de yer verilmektedir⁽¹⁾.

Kabul edilmesi oldukça güç görünen bu alternatif planın böylesine esnek koşullar içermesinin nedenini, Afrika ülkeleri şu sözlerle açıklamaktadır: «Sorunumuz bir likidite sorunu olmayıp, kesinlikle krizin aşılmasıdır. Borç krizinin aşılması için de ödeme gücünü zorlamayacak esnek koşullara ihtiyaç vardır.» Yine bu ülkeler, kazandıkları ihracat gelirlerini aşan bir borç servisine sahip olduklarını hatırlatarak, önerdikleri planın dışında görünürde başka da bir çözümün bulunmadığını ve krizin aşılmasında da öncelikle temel görevin sanayileşmiş ülkelere düştüğünü belirtmektedirler. Zira bu ülkelere göre borç ödeme güçlerinin artması, ancak, ihraç ettikleri ürünler üzerine sanayileşmiş ülkelere uygulanan korumacı engellerin kaldırılması ve bu ürünlerin daha yüksek fiyatlar üzerinden satın alınmasıyla mümkün olabilecektir.

DİPNOTLARI

(1) Financial Times; «Growth in African external debt is 'cancerous', warns Chidzero», (19 Nisan 1988), s. 4.

(2) Financial Times; «Africa's debtors seek a way out», (30 Kasım 1987), s. 4.

(3) Morgan Guaranty Trust Company; «World Financial Markets», (Haziran/Temmuz 1987), s. 4.

(4) Financial Times; «Making the medicine more palatable», (9 Mayıs 1988), s. 15.

(5) Finance and Development; «The Debt Problem of Sub-Saharan Africa», Vol. 24, No. 1, (Mart 1987), s. 14.

(6) Maurice J. Williams; «African Debt and Economic Recovery», Development, (1987, 2/3), s. 7.

(7) African Business; «Country Briefings: Zaire», No. 116, (Nisan 1988), s. 44.

(8) The Wall Street Journal; «Sub-Saharan Africa Slid Deeper Into Debt in 1987», (5 Ocak 1988), s. 1.

(9) Financial Times; «Sub-Sahara needs extra \$ 5bn, UN told», (25 Şubat 1988), s. 4.

(10) World Bank News; «Commodity price movements», Vol. VII, No. 17, (28 Nisan 1988), s. 8.

(11) Maurice J. Williams; a.g.m., s. 6

(12) World Bank News; «The Paris Club and African Debt», Vol. VII, No. 1, (7 Ocak 1988), s. 6.

(13) Thomas M. Klein; «Debt Relief for African Countries», Finance and Development, Vol. 24, No. 4, (Aralık 1987), s. 12.

(14) The World Bank; «World Debt Tables, External Debt of Developing Countries», 1987-88 Edi., Washington 1988, s. xx, Tablo 1-2'den.

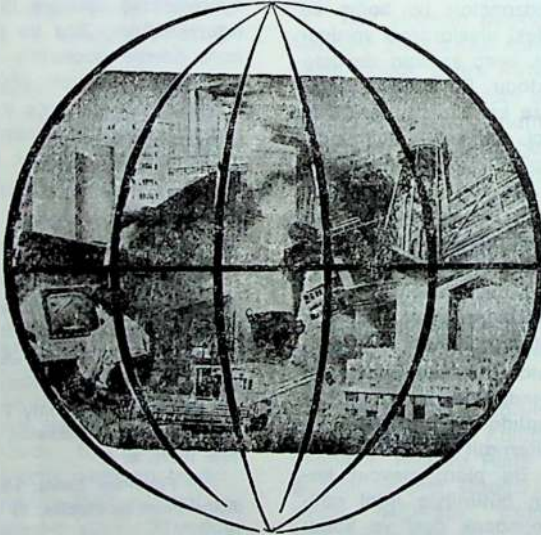
(15) Thomas M. Klein; a.g.m., s. 11.

(16) The World Bank; a.g.e., s. xx.

(17) The World Bank, a.g.e., s. xxi.

(18) The Wall Street Journal; «African Nations Press for Conference with Creditors to Obtain Debt Relief», (28 Mart 1988), s. 9.

Ciddi ve istikrarlı yönlendirme, tasarrufun güvencesidir.

Türk bank, tasarrufun güvencesine
ve yönlendirilmesine
gösterdiği
özen ve ciddiyetle, ülke ekonomisine
büyük katkılar sağlamaktadır.
Mutluuz, gururluuz.

Daima güvenle,
daha mutlu geleceğe.

DIŞ BASINDAN

Derleyen :
Doç. Dr.
GÜLSEREN İZMİR

VERİMLİLİK DEĞERLENDİRMESİNDE YENİ YAKLAŞIMLAR (*)

A MERİKAN şirketlerinde klasik verimlilik değerlendirmesi yöntemlerinin yetersiz kaldığı görüşü giderek ağırlık kazanmakta ve bu konuda yeni yaklaşımlar geliştirilmektedir. Kalite artışı, üretimde esnekliğin artışı, ürünlerin pazara daha hızlı sunulması, siparişlerin daha hızla karşılanması ve müşterilerin memnuniyet düzeyinin artırılması gibi faktörlerin şirket faaliyetlerinin verimliliği üzerindeki etkilerini klasik muhasebe sistemi içinde değerlendirme imkânı hemen hemen yok gibiyse de, bu faktörlerin etkilerinin önemli boyutlarda olduğu kabul edilmektedir.

Bu konuda yeni yaklaşımlar geliştirmenin gerekliliğine sekiz büyükler olarak bilinen muhasebe ve denetim şirketleri de inanmaktadır. Üç yıl önce, Computer Aided Manufacturing International Inc. (CAM-I) adlı bir şirket, üç düzine kadar Amerikan ve Avrupa şirketinin, sekiz büyüklerin (Touche Ross ve Arthur Young daha sonra ayrılmışlardır), Pentagon'un ve Ulusal Muhasebeciler Birliği'nin katıldığı bir grup oluşturarak, bir maliyet-yönetim sistemi geliştirme çalışması başlatmıştır. İlk sonuçlarının Eylül ayında açıklanması beklenen bu çalışma geniş ilgi uyandırmaktadır. Bu çalışma ile yatırım kararlarının alınması, ürün fiyatlandırma, ürünlerin ömürleri (pazarlanmaya devam ettikleri süre) boyunca toplam maliyetlerinin belirlenmesi ve üretim performansının değerlendirilmesine dönük daha etkin kriterlerin saptanması konularında yeni yaklaşımlar getirilmektedir.

(*) Business Week, 6 Haziran 1988.

Yeni yaklaşımlar geleneksel tekniklerden oldukça farklıdır. Bunların temelinde, bir üreticinin verimliliğini belirleyen en önemli faktör olarak «zamanı» kabul etme prensibi yatmaktadır. Örnek olarak genel gider oranlarının belirlenmesini alalım. Direkt işçilik ve malzeme dışında kalan yönetim, amortisman, elektrik, su vs. giderlerini kapsayan genel giderler, bir fabrikada üretilen tüm mamullere, uygulaması kolay bir annahtara göre dağıtılmaktadır. Sonuçta, çok sayıda mamul üreten firmalar herhangi bir mamulün üretimi için ne harcadıklarını gerçekçi olarak bilemediklerinden, kâr marjı yüksek mamulleri ihmal edip, kâr marjları düşük mamullere ağırlık verebilmektedirler. Burada önerilen yeni yaklaşımlar «faaliyet bazında maliyetlendirme» (activity-based costing)'dir. Buna göre, maliyeti genel gidere giren fonksiyonlar da dahil olmak üzere, her işlemin maliyeti ayrı ayrı hesaplanarak, ürünlere bu ürünlerle ilişkili olarak harcanan zaman oranında dağıtılmalıdır. Geçen sene bu yaklaşımın uygulandığı bir fabrikada, mamüllerin üretim maliyetlerinin belirlenmesinde \pm % 60'lara ulaşan hataların söz konusu olduğu gözlenmiştir. Bu fabrika CAM-1'in getirdiğı yeni yaklaşım çerçevesinde faaliyetlerini yönlendirmeye başlamış olup, bu yaklaşımın rekabet gücünü arttıracağına inanmaktadır. CAM-1'in geliştirdiğı önerilerin en azından bir bölümünü kullanan diğerk şirketlerin arasında General Electric, General Motors, Honeywell, Northern Telecom, Northrop, Unisys, İtalyan Fiat ve Batı Alman Siemens de yer almaktadır. Bunun dışında çeşitli şirketler de kendi bünyelerinde geliştirdikleri benzer yaklaşımlar kullanmaktadırlar.

Bu yeni yaklaşımlar, Japonların felsefesine paralellik göstermektedir. Japonlar «geriye dönük muhasebe» sistemi yerine «ileriye dönük muhasebe» yaklaşımı kullanmaktadırlar. Mamul fiyatlandırma, dizayn, test ve deneme üretimi aşamaları tamamlandıktan ve mamulün üretimi için toplam maliyetin yaklaşık % 85-95'i gerçekleştikten sonra değıl, işin başında muhasebe sistemine başvurmaktadırlar. Belli bir üretim miktarı ve satış fiyatından hareketle, bir maliyet hedefi belirleyip buna bağılı kalmaya çalışmaktadırlar. Geliştirilecek yeni maliyet-yönetim sistemleri Amerikan şirketlerinin de Japon şirketleri gibi «ileriye dönük muhasebe» felsefesinden yararlanmasını hedeflemektedir.

Sayın Okurumuz,
1988 yılı abonenizi yenilediğiniz için;
teşekkür ederiz.

Ticari Bankalar ve Finansal Kontrol

DOÇ. DR. SELİM BEKÇİOĞLU

«BU ülkedeki büyük tekel, para tekelidir. Bu mevcut olduğu sürece, eski canlılığımız, özgürlüğümüz ve bireysel gelişme enerjimiz sözkonusu olamaz. Büyük endüstriyel bir ülke, onun kredi sistemi tarafından kontrol edilir. Bizim kredi sistemimiz yoğunlaşmıştır. Bu nedenle, ülkemizin büyümesi ve tüm faaliyetlerimiz birkaç kişinin elindedir.

Eylemleri dürüst ve kamu yararına uygun olsa bile, bu kişiler mecburen kendi paralarını ilgilendiren büyük teşebbüsler üzerinde duracaklar ve kendilerinin koymuş oldukları birtakım kısıtlamalar nedeniyle, saf ekonomik özgürlüğü zedeleyecek, engelleyecek ve tahrip edeceklerdir. «Bu, sorunların en büyüğüdür; insanlığın gerçek özgürlüklerine ve uzun vadeli geleceğine hizmet etmek için, devlet adamları büyük bir azimle kendilerini bu sorunun çözümüne adanmışlardır» (1).

Bu sözler günümüzden 77 yıl evvel 1911'de Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Wilson tarafından ifade edilmiştir. Bu tarihten sonra,

A.B.D.'nde bu sorunla ilgili çeşitli araştırma komisyonları kurulmuş ve sağlanan bulgulara dayanılarak çeşitli kanunlar çıkarılmış ve bankaların finans ve endüstriyel piyasadaki tahakkümüne son verilmiştir. A.B.D.'nin bugünkü «gelişmişlik» düzeyine erişmesinde bu çalışmaların çok büyük katkısı olmuştur.

Acaba kapitalist modellerle kalkınmaya çalışan ülkemizde bu yönde ne gibi çalışmalar yapılmıştır? Maalesef, hiçbir köklü çalışma yapılmamış ve bankalar, finansal piyasaları tahakkümleri altında tutmaya devam etmişlerdir.

Bu yazımın amacı, bankaların sahip oldukları finansal gücün ve kontrolün kaynakları ile ilgili gözlemlerimi ortaya koymak ve bunlarla ilgili olarak alınabilecek önlemleri göstermektir.

(1) Louis D. Brandeis; «Other People's Money: And How the Bankers Use It», National Home Library, Washington 1933, s 1.

Finansal Gücün ve Kontrolün Kaynakları

Bankaların finansal gücünün ve kontrolünün kaynakları çeşitlidir ve bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir :

1 – Yatırım Bankacılığı ya da Tahhüt (Underwriting) Faaliyetleri: Yatırım bankacılığı faaliyetleri, yeni menkul kıymetlerin banka ve ilgili bankalar grubu tarafından bireysel ve kurumsal tasarruf sahiplerine pazarlanması ve satılması olarak tanımlanabilir. Yeni firmaların kurulması ya da mevcut firmaların yeniden örgütlenmesi açısından, yatırım bankacılığı faaliyetleri stratejik bir öneme sahiptir. Çünkü, bunların gerçekleştirilebilmesi büyük ölçüde yeni menkul kıymet ihracılarının başarılı bir şekilde satılabilmesine bağlıdır. Günümüzde, yatırım bankacılığı faaliyetlerinin yaklaşık tamamı ticari bankalar tarafından yürütülmektedir. Yani, bu saha ticari bankaların tekelindedir. Halka, ilk defa açılacak ya da yeniden örgütlenecek şirketlerde, ticari bankaların teknik ve pazarlama hizmetlerine büyük gereksinim duyulmakta ve bu durum, şirket yönetimlerinin ticari bankalar tarafından kontrol edilmesine yol açmaktadır.

2 – Kredi Açma: Endüstriyel firmalar üzerindeki finansal kontrolün veya etkinin bir diğer nedeni de, kredi açma ya da açmama gücünden, kredi açılmasıyla ilgili şartlardan ve bu şartların uygulanmasından kaynaklanmaktadır. Ticari bankaların en büyük kuvvet kaynağı bundan doğmaktadır. Özellikle, firmalar finansal bir zorluğa girdiklerinde ticari bankaların gücü daha da artmaktadır. Bu gibi durumlarda, firmalar üst yö-

netim kademesinde görevlendirecekleri elemanları bankaların uygun göreceği kişiler arasından seçmekte ve sonuçta, firma bankaların kontrolü altına girmektedir.

3 – Kısıtlayıcı Kredi Şartları: Bankalar genellikle bir yıldan uzun vadeler için açtıkları kredileri, borçlu ile yaptıkları yazılı bir anlaşmanın koruması altına alırlar. Bu anlaşmalarda borçlu firmanın özgürlüğünü kısıtlayıcı menfi hükümler bulunur. Kısıtlayıcı hükümlerin katılığı, başlıca; borçlu firmanın niteliğine, kreditor ve borçlunun nispi gücüne ve bankanın kredi politikasına bağlıdır. Oldukça güçlü firmaların kredi itibarı yüksek olduğu için, yapılan anlaşmalarda kısıtlayıcı hükümler yer almaz. Ancak, finansal yönden zayıf olan firmalarda kısıtlayıcı hükümler yönetim kademesinin hareket kabiliyetini büyük ölçüde kısıtlar ve firmanın, bir ölçüde, banka kontrolü altına girmesine yol açar.

4 – Yönetim Kademesinde Temsil: Ticari bankalar, pek çok firmanın yönetim kurullarında ve önemli komisyonlarında temsil edilmektedir. Bazen, bu temsilciler birden fazla firmada bankalarını temsil ederler ve bu durumda, «içice geçmiş temsil» durumu ortaya çıkar. Ticari bankalar bu yolla firmaları kontrolleri altına alırlar.

Finansal Kontrolün Doğurduğu Tehlikeler

Bankaların sahip olduğu finansal kontrolün doğurduğu tehlikeler aşağıdaki gibi sıralanabilir :

1. Bankacılık ve endüstriyel faaliyetler büyük ölçüde belirli ellerde toplanmakta, finans ve reel piyasa-

lar bu kişilerin tekelleri altında kalmaktadır.

2. Finansal kontrole sahip olan ticari bankalar, firmalar ve endüstriler arasında aracılık ederek «aşırı» rekabeti önlemektedirler.

3. Finansal kontrole sahip olan ticari bankaların diğer endüstriyel firmalarla bağlantılı olması, potansiyel yeni rakip firmaların ortaya çıkmasını engellemektedir.

4. Finansal kontrole sahip olan bankalar, çeşitli lobicilik faaliyetleri, güç gösterisi ve diğer yollarla, yeni ve değişik amaçlı finansal kurumların yaratılmasını geciktirmekte ve önlemektedirler.

Finansal Kontrolün Önlenmesi

Ticari bankaların sahip oldukları finansal kontrolü en aza indirmek ve ortadan kaldırmak için aşağıdaki önlemler alınmalıdır:

- ◆ Hayatımda edindiğim en büyük bilgi şudur: Kendi kendine yardım etmeyi bilmeyene, kimse yardım etmez.

Pestalozzi

- ◆ Ne borçlu ne alacaklı ol, yoksa hem arkadaşını hem de parayı kaybedersin.

Shakespeare

- ◆ Yenilgi, insana cesaretsizlik veren bir şey olacak yerde, insanı daha çok çalışmaya iten bir neden olmalıdır.

South

1. Ticari bankaların, «yatırım bankacılığı» ile ilgili faaliyetlerde bulunmaları çıkarılacak bir yasa ile yasaklanmalıdır. Ticari bankalar, sadece kısa-vadeli ve orta-vadeli kredi faaliyetleri ile ilgilenmelidirler.

2. Ticari bankaların, endüstriyel firmaların yönetim kademelerinde ve diğer komisyonlarında temsilci bulundurmaları yasaklanmalıdır.

3. Ticari bankaların sahip oldukları «iştiraklere» ait hisseler çıkarılacak bir yasa ile bireysel ve kurumsal tasarruf sahiplerine satılmalı ve bankaların iştirakleri aracılığı ile ticari faaliyetlerde bulunmaları yasaklanmalıdır.

4. Finansal piyasalarda yeni finansal kurumların örneğin, tüketici kredi kurumları, konut bankaları, gayrimenkul yatırım tröstleri, özel emekli sandıkları oluşturulması için yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Sigorta şirketlerinin ticari bankalarla olan bağları çözülmeli ve sigorta şirketleri bankaların tahakkümünden kurtarılmalıdır.

5. Tüketicileri koruma, anti-tröst ve diğer ilgili yasalar bir an önce hazırlanmalı ve yürürlüğe sokulmalıdır.

SONUÇ

Yukarıda sıraladığımız önlemler alınmadığı takdirde, toplumu oluşturan bireylerin gereksinim duydukları mal ve hizmetler istenilen miktar ve kalitede sağlanamayacaktır. Çünkü, bankaların tahakkümü altında bulunan mevcut finansal sistemimiz ile, kıt kaynaklarımızın en verimli alanlara aktarılması, üretimin artması, verimlilik sağlanması ve etkin bir para politikasının izlenmesi olanaksızdır.

Yüksek kazanç yine İktisat'ta

İktisat Bankası Menkul Değerler Merkezi ve şubelerinde satışa sunulan özel sektör tahvilleri yüksek kazanç sağlamaya devam ediyor.

Ayrıca, Hazine Bonosu, Devlet Tahvili, Hisse Senedi veya Gelir Ortaklığı Senedi almak için **Menkul Değerler Merkezi**'ni ve **İktisat** şubelerini arayabilirsiniz.

İKTİSAT
MENKUL
DEĞERLER
MERKEZİ

İktisat Menkul Değerler Merkezi

Esentepe: Büyükdere Caddesi 165, Esentepe İstanbul Telefon: 172 7000, 166 2731

Osmanbey: Halaskargazi Caddesi 180, Osmanbey, Telefon: 146 0410

DIŞ TİCARETTE KUR RİSKİNE KARŞI KORUNMADA ALTERNATİF ARAÇLAR

YRD. DOÇ. DR. RIFAT YILDIZ

1 — GİRİŞ

BİR ekonominin dış dünya ile olan ekonomik iliŐkilerinin esas olarak mal ve hizmet ticareti, portföy yatırımları, dolaysız yatırımlar ve kredi akımları gibi iŐlemlerden oluştuğu bilinmektedir. Bu iŐlemler, ilgili ülkenin milli parası ile yapılabileceği gibi —şayet milli para konvertibil ise— konvertibil yabancı paralarla da yapılabilmektedir. İŐlemlerin hangi konvertibil para bazında yapılacağı, taraflar arasında —özellikle dış ticaret iŐlemlerinde— sağlanacak anlaşmaya bağlı olmaktadır. Bu makalede dış ekonomik iŐlemlerden yalnız dış ticaretle ilgili kur riski ve ona karşı alınacak tedbirler konu seçilmiŐtir.

2 — Kavramsal Açıklamalar

Dış ticaret işlemleri sonucunda ihracatçı ve ithalatçıların döviz bazında gelecekte elde edecekleri gelirlerin (alacaklar) ve ödeme taahhütlerinin (borçlar), —esnek kur sistemi uygulanması varsayımıyla⁽¹⁾— muhtemel kur deđiŐmeleri nedeniyle milli para karşılıkları kesin olarak bilinmemektedir. Yani işleme esas alınan dövizin milli para karşısında değer deđiŐmesine uğrayarak; döviz kurunun yükselmesi, alacaklarda kâr ve borçlarda zarar; kurun düşmesi, alacaklarda zarar ve borçlarda ise kâr doğuracaktır. Dolayısıyla döviz kurlarının gelecekteki seviyesinin bilinmemesi, milli para bazında alacak ve veya borç tutarlarında bir belirsizlik meydana getirmektedir. İŐte sözkonusu belirsizliklerin yarattığı zarar ihtimali «kur riski» olarak tanımlanmaktadır.

Kur riski doğurabilecek her bir döviz alacak veya borcu «döviz pozisyonu» olarak ve ilgili dövizler cinsinden tüm döviz aktif ve pasiflerinin toplamı «brüt döviz pozisyonu» şeklinde adlandırılmaktadır.

⁽¹⁾ Zira kur riskinin meydana gelmesi ve risk boyutu kur sistemlerine göre deđiŐebilmektedir. Bu hususta geniş bilgi için bkz.: Rifat Yıldız; ÇađdaŐ Bankacılık ve Dış Ticarettede Döviz Pozisyonlarının Kur Riskine Karşı Korunması. Eser henüz yayınlanmamıŐtır.

Döviz pozisyonlarının döviz cinsine ve vadelerine göre birleştirilerek, aktif ve pasif arasında meydana gelen fark «net döviz pozisyonu», yani kur riski taşıyan «açık pozisyon» elde edilmektedir. Başka bir deyişle her döviz pozisyonu kur riski taşımamaktadır; aynı döviz cinsinden aynı vadeli ve aynı tutardaki döviz aktif (alacak) ve pasif (borç)leri karşılıklı olarak birbirlerinin riskini nötrleştirecekleri için, burada «net döviz pozisyonu» (kur riski taşıyan döviz pozisyonu) sözkonusu olmamaktadır.

Döviz pozisyonlarının aktif ve pasifinin toplanması sonucu, aktiflerin büyük olması «artı net pozisyon» (kısaca: artı pozisyon), pasiflerin büyük olması ise «eksi net pozisyon» (kısaca: eksi pozisyon) olarak isimlendirilmektedir. Sözkonusu net pozisyonların taşıdığı kur riskinin boyutlarını; (a) olumsuz döviz kuru değişmesinin meydana gelme ihtimali, (b) döviz kuru değişmesinde beklenen muhtemel büyüklük ve (c) net pozisyonun büyüklüğü gibi faktörler belirlemektedir.

Kur riskini belirleyen faktörler ışığında, net pozisyona sahip bir işletmenin kur riski yüklenip yüklenmeyeceği, net pozisyonların artı veya eksi olmasına ve aynı zamanda işletmenin döviz kuru beklentisinin hangi yönde olacağına bağlı olmaktadır. Artı pozisyonu olan işletmenin kur beklentisi kurun yükselmesi istikametinde ise, işletme kâr edeceği düşüncesiyle herhangi bir tedbire başvurmayabilir; ancak bu bir spekülasyon hareketidir. İşletmenin beklentisi tersinde bir döviz kuru değişmesinin meydana gelmesi durumunda, işletme zarara uğrayacaktır. Öte yandan işletmenin eksi pozisyona sahip olması ve beklentisi kurun yükselmesi doğrultusunda ise, işletme risk taşımaktadır; riskin telafi edilmesi için gerekli araçlara başvurmak zorunda kalacaktır. Şayet ilgili işletmenin beklentisi kurun düşmesi doğrultusunda ise, risk taşımadığı ve bilakis kâr elde edebileceği düşüncesiyle işletme herhangi bir korunma teşebbüsünde bulunmayabilecektir. Ancak bu davranış da diğerinde olduğu gibi spekülasyon bir hareketidir. Zira kur değişimleri işletmenin beklentisine ters olarak gelişebilir ve böylece işletme zarara uğrayabilir.

Yukarıdaki açıklamalar «Şema 1» de daha berrak bir şekilde gösterilmek istenmiştir.

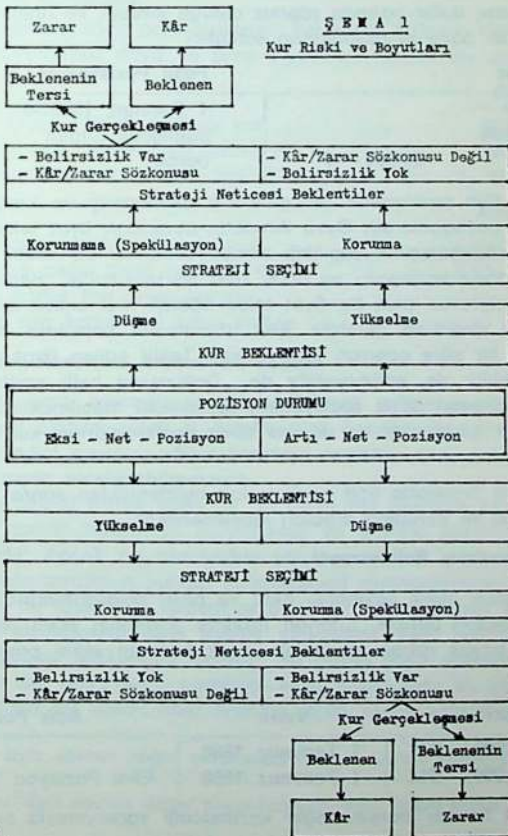
Şemadan da izlenebileceği gibi, net pozisyona sahip işletme, iki alternatif strateji ile karşı karşıya bulunmaktadır⁽²⁾: (a) Korunma araçlarına başvurmak, (b) korunma araçlarına başvurmamak (işletme döviz kurunun kendi beklentisi doğrultusunda gerçekleşeceği inancını taşıdığı gibi böyle bir stratejiyi izleyecektir). Birinci stratejide işletme spekülasyona gitmemekte, korunma araçlarına başvurarak belirsizlikleri giderebilmektedir⁽³⁾. İkinci durumda ise, işletme, döviz kurundaki değişimlerin kendi tahmin veya beklentileri doğrultusunda ger-

(2) Üçüncü bir strateji de, açık pozisyonun kısmen korunması şeklinde uygulanabilir.

(3) Korunma, belirsizlikleri gidermekten başka, kur zararlarının korunmanın maliyetinden daha yüksek olacağı düşüncesiyle, bu zararların azaltılması amacını da taşımaktadır.

çekleştireceğine inanarak, açık pozisyon (risk yüklemek) politikasıyla spekülasyon bir uygulamayı tercih edebilmektedir. Ancak böyle bir tercihte bulunabilmek, ilgili işletmenin kur tahminlerinin çok sağlıklı ve gerçekleşme derecesinin yüksek olmasına bağlı olacaktır. Öte yandan birçok işletme ise, alacak ve borçlarının kesin olup olmamasına önem vermekte ve her halükârda spekülasyon hareketten kaçınmaktadır. Böylece işletmenin para akımında belirsizliklerden doğabilecek planlama zorlukları da önlenmiş olmaktadır.

İzleyen kısımda ihracat alacağı ve ithalat borcu olan iki ayrı dış ticaret işletmesinin, ele alınacak iki örnekle, net pozisyonlarının belirlenmesi, kur beklentileri doğrultusunda tercih edilecek korunma stratejisi incelenecek ve kur riskine karşı uygulanabilecek alternatif korunma araçlarının maliyetleri karşılaştırılacaktır.

3 — İki Örnek Olay

Biri Alman diğeri Türk 2 dış ticaret şirketinin hem ithalat hem de ihracat yaptıklarını kabul edelim. Söz konusu şirketlerden Alman olanı dolar ve Türk olanı da mark bazında dış ticaret yapmaktadır.

Türk firması, mark bazında yapmış olduğu ihracat ve ithalat anlaşmaları sonucu aşağıdaki döviz pozisyonlarına sahiptir :

Aktif Pozisyonlar		Pasif Pozisyonlar	
1 Temmuz 1988'de tahsilatı yapılacak ihracat alacağı	100.000,— DM	1 Temmuz 1988'de ödenecek ithalat borcu	200.000,— DM

Alman firması, dolar bazında yapmış olduğu ihracat ve ithalat anlaşmaları sonucu aşağıdaki döviz pozisyonlarına sahiptir :

Aktif Pozisyonlar		Pasif Pozisyonlar	
1 Nisan 1988'de tahsilatı yapılacak ihracat alacağı	50.000,— \$	1 Temmuz 1988'de ödenecek ithalat borcu	30.000,— \$

Yukarıdaki tüm pozisyonlar anlaşmalarla belirlenmiş ve karşılıklı taahhüt edilmiş «kesin» pozisyonlardır. Oysa ihracatçı açısından fiyat teklifi yaptığı zamanla ihracat sözleşmesinin yapıldığı zaman arasında da kesin olmayan ancak muhtemel döviz pozisyonu ve onun riski söz konusudur. Benzeri durum ithalatçı için, ithalatçının belli bir fiyat teklif ederek mal almak üzere piyasaya çıkması halinde meydana gelebilir. Zira ithalatçının satıcılara yapacağı fiyat teklifi için belli bir süre opsiyon tanıyacaktır. Teklif edilen fiyat satıcı tarafından kabul edilebilir de, edilmeyebilir de... Dolayısıyla belli şartlarda ithalatçı için de kesin olmayan döviz pozisyonları söz konusu olabilmektedir. Ancak biz ele aldığımız her iki örnekte de «kesin» döviz pozisyonlarının kur riski ile karşı karşıya bulunmaktayız.

Aşağıda ilgili firmaların açık pozisyonları belirlendikten sonra, alternatif korunma stratejileri ve korunma araçları incelenecektir.

4 — Açık Pozisyonların Belirlenmesi

Türk firmasının mark bazındaki aktif ve pasif pozisyonlarının vadeleri birbirlerine eşit olmakla birlikte, tutarları farklıdır. Firmanın pasif pozisyonu aktif pozisyonundan büyük olması nedeniyle mark bazında «eksi pozisyon» söz konusudur :

Mark Pozisyonları	Vade	Açık Pozisyon
Pasif 200.000,— DM	1 Temmuz 1988	Eksi Pozisyon 100.000,— DM
Aktif 100.000,— DM	1 Temmuz 1988	

Türk dış ticaret firması markın değer kazanacağı varsayımıyla açık pozisyonu kur riskine karşı korunma stratejisini izleyecektir.

Alman firmasının dolar cinsinden mevcut aktif ve pasif pozisyonlarının ise, gerek vade gerekse tutar açısından uyumlu olmadığı görülmektedir; her iki pozisyon da açık pozisyon özelliğini taşımaktadır.

Dolar Pozisyonları		Vade	Açık Pozisyonlar	
Pasif	30.000,— \$	1 Temmuz 1988	Eksi Pozisyon	30.000,— \$
Aktif	50.000,— \$	1 Nisan 1988	Artı Pozisyon	50.000,— \$

Alman firmasının, doların mark karşısında değer kaybedeceğini varsayıp yalnız aktif pozisyonunu korumaya alırken, pasif pozisyonunu korumama stratejisi ile açık tutarak spekülatif bir harekette bulunmak istediğini kabul edelim. Çünkü dolar bazındaki eksi pozisyon için gelecekte daha düşük tutarda mark ödemeyi tahmin etmektedir.

Her iki firmanın döviz pozisyonlarının belirmesi 1 Ocak 1988'de sözkonusu olmaktadır. Bu tarihteki döviz ve para piyasaları verileri ise aşağıdaki gibidir:

	Alış	Satış
DM/TL 1 Ocak 1988'de vadesiz kur	460 TL	462 TL
DM'nin altı aylık swap limiti (prim) ⁽⁴⁾	55	50
6 aya kadar DM faiz oranı (yıllık)	% 12	
	Alış	Satış
\$/DM 1 Ocak 1988'de vadesiz kur	1.85 DM	1.87 DM
\$'ın üç aylık swap limiti (iskonto) ⁽⁵⁾	-0.11	-0.10
\$ altı aya kadar faiz oranı (yıllık)	% 16	
TL'nin altı aya kadar faiz oranı (yıllık)	% 40	

5 — Kullanılabilir Korunma Araçlarının Seçimi

Kur riskine karşı işletmelerce kullanılacak araçlar çeşitli ve belli şartlarda sözkonusu olabilmektedir ⁽⁶⁾. Bunlar; risk önleyici veya risk azaltıcı araçlar, risk telafi edici araçlar, «diğer korunma araçları» (korunmanın özel şekli) şeklinde üç grupta incelenebilmektedir.

Bunlardan birinci gruba dahil ilk üç araç; dış ticaretin milli para ile yapılması, döviz tercih haklarının kullanılması ve dövizle korunma şartlarından yararlanmaktadır. Ancak bu araçlardan yararlanabilmek için, dış ticaretin anlaşma safhasında tarafların bunları kabullenmesi gerekmektedir. Yukarıdaki her iki örneğimizde de ithalat ve ihracat anlaşmaları yapılmış, mal teslimi yapılmış ve ödemelerin bir kısmına vade imkânı tanınmıştır. Yani burada anılan araçların kullanılabilmesi sözkonusu değildir. Bu gruba dahil edilebilecek dördüncü korunma aracı ise, döviz kuru garantisi veya sigortasıdır ki, bu da genellikle kamunun sunduğu bir imkân olup özellikle uzun vadeli yatırım malları ihracatı

⁽⁴⁾ «Prim», ilgili dövizin değer kazanacağını, yani vadeli kurun yüksek olduğunu göstermektedir.

⁽⁵⁾ «İskonto», ilgili dövizin değer kaybedeceğini, yani vadeli kurun düşük olduğunu göstermektedir.

⁽⁶⁾ Bu hususta geniş bilgi için bkz.: Rifat Yıldız, a.g.e.

finansmanında kullanılabilir. Ayrıca bu aracın kullanılabilmesinin bürokratik müsaadeye tabi olması nedeniyle zaman kaybedici etkisi vardır. Bu nedenlerden dolayı «risk önleyici veya azaltıcı» araçlar örneklerimizde kullanılmamaktadır.

Korunma araçlarının ayrı bir grubunu «diğer korunma araçları» olarak adlandırılabilen «forfaiting», «factoring» ve «leasing» işlemleri oluşturmaktadır. Ancak, bu araçlar esas olarak dış ticaretin finansmanında kullanılabilir; bunların kur riskine karşı korunma fonksiyonları ise yan etki (ikincil fonksiyon) özelliğindedir. Örneklerimizde ise herhangi bir finansman gereği sözkonusu olmamaktadır. Dolayısıyla bu araçların kullanılabilmesi de mümkün değildir.

Böylece her iki örneğimizde de «telafi edici» araçlardan olan «vadeli döviz ticareti» ve «döviz kredisi kullanımı veya döviz tevdiat hesabı açmak» gibi iki alternatif korunma aracının kullanılabilmesi mümkün olabilmektedir.

Aşağıda, verilmiş örneklerde açıklanan açık pozisyonların kur riskine karşı korunmasında «telafi edici» araçların nasıl kullanılabileceği ve bunların maliyetleri açısından karşılaştırması yapılacaktır.

6 — Korunma Araçları ve Maliyetlerinin Karşılaştırması

A. Mark Açık Pozisyonlarının Korunması

Türk Firması «ex-ante» yaklaşımla korunmaya başvurmadan önce her iki aracın kullanılmasından doğacak maliyetleri karşılaştırabilme imkânını değerlendirmek üzere aşağıdaki hesapları yapacaktır.

(1) İşletme 100.000,— DM'lik ve altı ay sonra ödenecek borcunun karşılığı olan mark tutarını vadeli döviz piyasasında satın almak suretiyle korunmaya başvurduğunda şöyle bir maliyetle karşılaşmaktadır :

	Alış	Satış
DM'nin vadesiz TL kuru	460 TL	462 TL
DM'nin altı aylık swap limiti (prim veya report)	+ 55	50
1 Ocak 1988'de altı ay sonraki DM'nin vadeli kuru (?)	515 TL	512 TL

Dolayısıyla Türk firması altı ay sonraki borcunu ödemek üzere şimdiden mark satın alma anlaşmasını bankası ile yaparak, döviz pasifindeki kur değişmelerinden doğabilecek belirsizlik riskini ortadan kaldırmış olmakta ve 100.000,— DM karşılığı olarak bankasına 51.200.000,— TL ödemeyi taahhüt etmektedir.

(2) Öte yandan yine aynı işletme alternatif olarak, şöyle bir kredi piyasası işlemine başvurarak maliyet hesabı yapmaktadır :

- Vadesiz döviz piyasasından 100.000,— DM satın almak üzere TL piyasasında faizi ile birlikte 55.440.000,— TL borçlanmaktadır (100.000,— DM \times 462 = 46.200.000,— TL ve bunun yıllık % 40 dan altı aylık faizi 9.240.000,— TL).

- Firma elde edeceği 100.000,— DM'yi borcunun vadesine uygun olarak (altı aylık) mevduat olarak bankaya yatıracak ve bunun karşılığında 6.000,— DM

(?) Vadeli kur, vadesiz kura swap limitinin (prim) ilave edilmesiyile elde edilmektedir.

(yıllık % 12'den) faiz geliri elde edebilecektir; bu mark faiz gelirini vadeli döviz piyasasında satacaktır. Buradan elde edeceği (6.000.— DM × 515.— TL=) 3.090.000.— TL'yi toplam kredi tutarından (faizi ile birlikte) düştüğünde, firmasının eksi pozisyonu için 52.350.000.— TL ödeme zorunda kalacağı ortaya çıkmaktadır.

Dolayısıyla eksi pozisyonun kur riski telafi edilerek ödenebilmesi için iki alternatif karşılaştırıldığında, vadeli döviz alım işlemlerinin 1.150.000.— TL kârlı olacağı ve Türk firmasının bu aracı kullanmayı tercih edeceği ortaya çıkmaktadır.

Araçlar arasında tercih yapabilmek için başka bir yaklaşım da, swap oranı (report veya deport) ile kredi piyasası işlemlerinin doğurduğu net faiz oranının karşılaştırılmasıdır.

Bu örneğimizdeki mark primi;

$$\left[\frac{\text{Swap Limitleri Ortalaması}}{\text{Vadesiz Kurlar (Alış ve Satış) Ortalaması}} = \frac{52,5}{461} = \% 11,39 \right]$$

şeklinde uygulanacak formülle % 11.39 olarak elde edilebilmektedir. Bunun karşısında kredi maliyeti ise «TL kredi faiz oranı» eksi «DM mevduat faiz oranı» şeklinde hesaplanarak (% 20 — % 6) % 14 olarak elde edilmektedir. Görüldüğü gibi, burada da kredinin maliyeti vadeli döviz alımının maliyetinden daha yüksek bir oran olarak çıkmakta ve böylece vadeli döviz alımı tercih edilir bir araç görünümü kazanmaktadır.

Uygulanacak korunma aracının fırsat maliyeti açısından değerlendirilmesi 1 Temmuz 1988 günü gerçekleşecek döviz kurları dikkate alınarak yapılabilmektedir.

B. Dolar Açık Pozisyonlarının Korunması

Alman firması doların değer kaybedeceği varsayımından hareket etmektedir. Bu nedenle dolar borçları (eksi pozisyonu) için gelecekte daha az mark ödeyeceği ihtimaline inanarak eksi pozisyonunu açık bırakacağını ve yalnız dolar alacaklarını (artı pozisyonunu) kur riskine karşı koruma stratejisi izleyeceğini kabul ediyoruz. Bunun için firma vadeli dolar satın almak ve dolar kredisi almak gibi iki alternatif korunma aracının maliyetini karşılaştırıp, avantajlı olanını seçerek uygulayacaktır. Aşağıda sözkonusu araçların maliyetlerini ortaya koymaya çalışalım.

(1) Firma birinci alternatif olarak, üç ay sonra tahsil edeceği 50.000.— doları vadeli döviz piyasasında satacaktır:

$$50.000.— \$ \times 1,74 = 87.000.— DM$$

Doların üç aylık vadeli mark kuru, vadesiz kurdan üç aylık swap limiti çıkarılarak elde edilmektedir. Swap limitlerinin (0.11/0.10) şeklinde birincinin ikinciden büyük olarak verilmesi, doların vadeli kurunun iskonto işlemi gördüğünü, tersi yani ikincinin birinciden büyük olması ise, doların prim yaptığı anlamına

gelmektedir. Bu nedenle iskonto olayında swap limitleri çıkarılırken, prim olayında swap limitleri vadesiz kurlara ilave edilmektedir.

(2) Alman firması ikinci alternatif olarak, döviz piyasasından alacağını vadesine uygun olarak ve onu üç ay sonra ödemek üzere dolar kredisi alacaktır :

50.000,— \$ × 1,85	92.500,— DM
Kredinin üç aylık faizi (yıllık % 16'dan)	—3.700,— DM
	<hr/>
Net Kredi Tutarı	88.800,— DM

Alman firması kredi sonucu elde edeceği mark ile mevcut kredi borcunu kapatarak faiz tasarrufu elde edecektir :

Elde edilen dolar kredinin mark karşılığı	88.800,— DM
Üç aylık mark faizi tasarrufu (yıllık % 12'den)	+ 2.664,— DM
	<hr/>

Döviz kredisi kullanımı sonucu elde edilen ve alacağı ile karşılanacak DM tutarı	91.464,— DM
--	-------------

Alternatiflerin karşılaştırılması sonucu, Alman firmasının, üç ay sonra elde edeceği 50.000,— \$ karşılığında belirsizlikleri telafi ederek ve kesinleştirerek en fazla geliri döviz kredisi aracılığı ile sağlayabileceği görülmektedir. Dolayısıyla bu aracı tercih ederek korunmaya başvuracak ve (91.464,— DM — 87.000,— DM) = 4.464,— DM daha çok gelir elde edecektir.

Birinci örnekte olduğu gibi, burada da swap oranı (dolar iskontosu) ile net faiz gideri arasında karşılaştırma yaparak aynı sonuca varmak mümkün olabilmektedir. Doların iskonto oranı:

$$\left[\frac{\text{Swap Limitleri Ortalaması}}{\text{Vadesiz Kurlar (Alış ve Satış) Ortalaması}} = \frac{0.105}{1,96} = \% 5,6 \right]$$

şeklinde uygulanacak formülle % 5,6 olarak bulunmakta ve bunun karşısında faiz masrafı ise (% 4 — % 2,88) % 1,12 şeklinde elde edilmektedir. Böylece faiz masrafının iskonto oranından küçük olması nedeniyle döviz kredisinin tercihi yönünde karar verileceği ortaya çıkmaktadır.

Önceki örnekte olduğu gibi, korunmaya alınan açık pozisyonun vadesi geldiğinde, gerçekleşecek döviz kurları dikkate alınarak, firmanın uyguladığı korunma aracı fırsat maliyeti açısından değerlendirilebilecektir.

◆ Yalnız zengin olmak amacıyla para biriktirmek; aşağı bir ruha, dar bir kafaya sahip olmanın işaretidir.

Samuel Smiles

◆ Hayat doğumla başlayan, ölümle biten bir okuldur. Orada herkes hem öğretmen hem de öğrencidir.

Selim Sırrı Tarcan

BANKACILIK SİSTEMİNDE KREDİLENDİRME POLİTİKASI SORUNLARI

İBRAHİM TURHAN

BANKACILIK, en basit şekilde, «piyasadan fon (mevduat) sağlayıp bunu çeşitli sektörlerle kullanarak sonuçta kâr elde etmek» olarak tanımlanabilir. Bankalar, ekonominin öteki işletmelerinden farklı olarak, kredi açma, açılan kredinin bir bölümünü yine mevduat olarak alıkoyma ya da mevduat üzerine çek düzenlenmesine fırsat verme gibi işlevleri sonucu muhasebe yoluyla para (kaydı para) yaratabilen ve bu imkânlarıyla da ülke ekonomisi üzerinde önemli etkiler yapabilen işletmelerdir. Yine bankaların iç ticaret ve sanayi yanında dış ticaret işlemleriyle de uğraşmaları ve bu sektörü de kredilendirmeleri; bankaların hem finanse edilen sektörlerin içinde, hem de ekonomi üzerindeki etkisini artırmıştır.

Cumhuriyetle birlikte ülkemizde de hızla gelişen bankacılık sektörü, sanayi ve ticaret sektörünün gelişmesinde önemli rol almıştır. Bununla birlikte, ülkemizde son yıllarda bankacılık sistemi içinde kredileendirme politikasından doğan çeşitli rahatsızlıklar ortaya çıkmıştır. Kısaca;

- Genel ekonomik konjonktürden,
- Siyasi otoritenin karar ve tercihlerinden,
- Bankaların kendi risk politikalarından,

kaynaklanan bu sorunlar, sistemi olumsuz yönde etkilemiştir.

Kredileendirme Politikası Sorunları

Genel Ekonomik Konjonktürün Etkisiyle Oluşan Sorunlar :

Bankacılığın ülke ekonomisi içindeki rolünü yukarıda belirtmiştik. Ekonomi içinde bu derece önemli görevler alan bankacılığın, genel ekonomik dengesizliklerden etkilenmemesi de düşünülemez. Hele bankaların ticaret ve sanayi sektörlerinin finansmanındaki önemli rolleri dikkate alındığında, krizden etkilenen sektörler üzerindeki olumsuz etkiler, hiç kuşkusuz bankacılık sistemine de yansıtacaktır.

Ülkemizde 24 Ocak'la başlayan yapı değişimi ve istikrar programına bağlı olarak birçok işletme zor duruma düşerek sistem dışı kalmıştır.

Hatta bu durum mali sistem içinde bazı kurumlarda da yaşanmış, bazı bankalar ve banker kuruluşları da sistemin dışına çıkarılmıştır.

Bankacılık sistemi tarafından kredilendirilen sektörlerde, ekonomik konjonktürün işletmeler üzerindeki olumsuz etkisine bağlı olarak, talepteki daralma ve ekonomik durgunluk, donuk kredi; firma iflasları da, batık kredi sorununu ortaya çıkarmıştır.

1986 yılında sektör içindeki «tahsili gecikmiş alacaklar/krediler rasyosu» 5,32'dir. Fakat 21 kamu ve özel banka (Bu bankaların sektör içindeki ağırlıkları % 90'dır.) için yapılan araştırmaya göre, yeni hesap planı uyarınca tahsil edilemeyen faiz ve komisyon alacakları 1985'e kadarki uygulamanın tersine «diğer aktifler» bölümünden çıkartılarak «faiz ve gelir tahakkuk reeskontları» adı altında toplanmıştır. 1986 bilançoları üzerinden yapılan hesaplama göre, sorunlu faiz ve komisyon alacaklarının oluşturduğu «faiz gelir tahakkuk reeskontları» kalemi, «tahsili gecikmiş alacaklar» toplamını geçmiştir. Her

ne kadar bu kalem içine sokulan faiz ve komisyon alacakları tümüyle sorunlu sayılmasa da, tahsil edilemeyen faiz ve komisyon alacaklarının oluşturduğu faiz gelir tahakkuk reeskontları toplamı 500 milyara ulaşmıştır (Ekonomide Diyalog, Haziran 87, s. 37-38).

Sorunlu kredilerin, 1987 yılı içinde bankacılık sektörü için önemini koruduğu açıktır.

Siyasal Otoritenin Karar ve Tercihlerinden Kaynaklanan Sorunlar :

Ekonomideki mevcut dengeleri sağlamak ve korumak için siyasi otorite ekonomiye müdahalelerde bulunur. Özellikle bu müdahalelerin dozu istikrarsızlık dönemlerinde daha da artar. Siyasi otoritenin elindeki en önemli müdahale araçları para ve maliye politikası tedbirleridir.

Bu tedbirlerin Bankacılık Sistemi üzerindeki etkisi para politikası tedbirleriyle doğrudan, maliye politikası tedbirleriyle de dolaylı şekilde oluşmaktadır. Çeşitli para ve maliye politikası araçlarıyla amaçlanan şey, mali sisteme ve özellikle bankalara, siyasi otoritenin tercihlerine göre yön vermektir.

Ülkemizdeki iktidarların da bu yönde müdahaleleri görülmekte ve son olarak 4 Şubat kararlarıyla da görüldüğü gibi bu tür uygulamalar yoğunlaşmaktadır.

Mevduat munzam karşılıklarıyla, dispoñibilite oranının artırılması, bankaların kullanabilecekleri fonları daraltırken; mevduat faiz oranlarının yükseltilmesi, kullanılacak fonun maliyetini arttırmaktadır. Bu durumdan hem bankalar, hem de özellikle işlet-

◆ Yaratma, buluşların yeşerdiği yerdir.

Max Jacop

◆ Sevgi ve güven duygusunu uyandırmak kâfi değildir; onu yükseltmek de gerekir.

Pestalozzi

◆ Emek sermayesiz, sermaye emeksiz olmaz.

Papa Leo XIII

me sermayesini banka kaynaklarından sağlayan kuruluşlar olumsuz yönde etkilenmiştir.

Banka Yönetimince İzlenen Risk Politikasından Kaynaklanan Sorunlar :

Bankaların risk yönetimi politikasına yön veren yönetim şeması içindeki organlarıdır. Bunların kredi politikasını saptamadaki sorumlulukları, kredilendirilecek işletmelerin seçiminden, kredinin işleyişine ve tasfiyesine kadar uzanmaktadır. Yanlış oluşturulan kredilendirme politikaları, yukarıdaki diğer sorunlarla birleştiğinde, donuk ve batık kredi sorunları daha da artacak ve bu durum bankanın iflasına neden olabilecektir.

Nitekim buna benzer olaylar, ülkemizde yaşanmış, zor duruma düşen bankaların bir kısmı sistem dışına çıkarılmış, bir kısmı da başka bankalarla birleştirilmek zorunda kalmıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

Bankacılık sisteminin günümüzde kazandığı önem ve ekonomi üzerindeki belirgin etkisi, bu sistemin istikrar ve güven içinde, rasyonel bir şekilde çalışmasını zorunlu kılmaktadır. Ancak bu sistemin güven içinde çalışmasının, yukarıda belirtilen sorunların ortadan kaldırılmasına bağlı olduğu açıktır. Fakat bu sorunların sadece bir kısmını ortadan kaldırmak yeterli değildir. İyi işleyen bir mali sistem, ancak bu sorunların tümüyle ortadan kaldırılmasıyla sağlanabilecektir. Şu unutulmamalıdır, Bankacılık Sistemi içindeki bir kurumda ortaya çıkan sorunlar tüm sistemi etkileyebilmektedir.

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ciltlenmiş eski sayıları :

- Bankacılar
 - İktisatçılar
 - Yöneticiler
- ve ilgili alanlarda
yüksek öğrenim gören
- Öğrenciler

İçin en yararlı kaynak,

(Mevcut Ciltler - KDV Dahil)

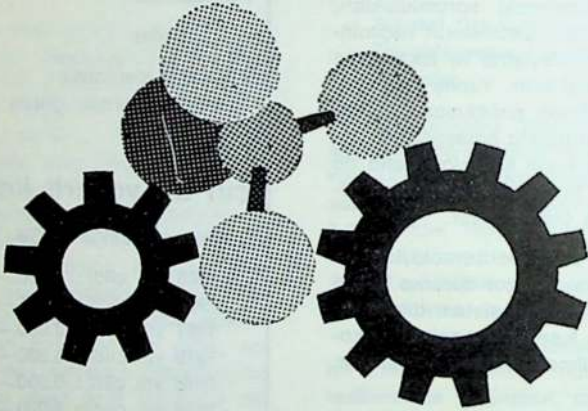
1965 yılı cildi :	3.000.— TL
1966 yılı cildi :	3.000.— TL
1967 yılı cildi :	3.000.— TL
1970 yılı cildi :	3.000.— TL
1978 yılı cildi :	6.000.— TL
1979 yılı cildi :	6.000.— TL
1980 yılı cildi :	6.000.— TL
1981 yılı cildi :	6.000.— TL
1982 yılı cildi :	7.000.— TL
1986 yılı cildi :	7.000.— TL
1987 yılı cildi :	8.000.— TL

Önemli Not : (1) Öğrenciliğini belgeleyenlere % 50 İndirim uygulanır. (2) Ödemeli postalama yapılmaz. (3) PTT ile gönderilmesini isteyenlerin cilt bedeline taahhütlü posta pulu karşılığı 400.— TL ilave ederek önceden havale çıkarmaları gerekmektedir.

İSTEME ADRESİ :

Binbirdirek Mahallesi
Suterazisi Sokak No. 6/2
Sultanahmet - İstanbul
Telefon : 526 34 11

**Kimya sanayi
yardımcı maddeleri
tüm endüstrinin
vazgeçilmez unsurlarıdır.**

.Türk-Henkel tüm üretimi ile
ihracat yapan tekstil, deri,
metal ve gıda gibi sanayi
kollarının kalite garantisidir.

Her tüten bacada bir Türk-Henkel mamulü...

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DR. YILDIRIM KILKIŞ

Ekonomide Durgunluk ve Küçülme

4 ŞUBAT 1988 Kararları'nın, kredi sıkıntısına yol açması ve sürekli fiyat artışlarının satın alma gücünü daraltması sonucu piyasalarda yarattığı durgunluk, ekonomik hayatı etkilemektedir. Hükümetin, enflasyonun hızını azaltmak amacıyla ekonomik büyüme hızını yavaşlatma ve bir dizi tedbirler alma yolunu seçmesi; enflasyonla birlikte durgunluk (stagflasyon) endişesini doğurmuştur.

Son zamanlarda sanayicilerin ve bazı bilim çevrelerinin belirttiği bu endişenin geçerliliği, kanımızca 1988 Ağustos ayı sonunda belli olacaktır. Bilindiği gibi, Türkiye'nin ekonomik konjonktürü, genelde Mayıs - Temmuz aylarında bir durgunluğa girmektedir. Ekonomik kabuk değiştirme iddialarına rağmen, diğer etkenler göz önünde tutulduğunda, mevcut durgunluk bu şekilde açıklanabilir. Bununla beraber, aynı durgunluğun Ağustos ayından sonra da devam etmesi, endişeye düşenleri haklı çıkaracaktır. Endişe duyulan durgunluğun giderilmesinde en önemli etkenin, ihracatımızda yeni hamleler ve bu hamleleri destekleyecek tedbirler olacağı görüşündeyiz.

Öte yandan kamu yatırımlarının ve ödeneklerin kısılması da piyasaları olumsuz yönde etkilemektedir. Kamunun piyasaya olan borçlarının 100 milyar liraya ulaştığı tahmin edilmektedir. Piyasaya olan borç ödemeleri giderek gecikmektedir.

Genel durgunluk inşaat sektörü için de söz konusudur. Ödenek ve kredi yetersizliği ile nakit sıkıntısı sonucu, inşaat sektöründeki canlılık yerini durgunluğa bırakmıştır. Özellikle kooperatifler aracılığı ile gerçekleştirilen konut inşaatlarında ödemeler giderek zorlaşmaktadır. Pek çok kooperatif ortağı, koşulların ağırlaşması üzerine ödemeleri zamanında yapamadıkları için haklarını devretmek zorunda kalmaktadır.

Geride bıraktığımız 1988 Mayıs ayında, ekonomiye ilişkin başlıca faaliyetler, yeni mevzuat ve uygulamalar ise şöyledir :

VERGİLERLE İLGİLİ MEVZUAT

• Kurumlar Vergisi Genel Tebliği :

13 Mayıs 1988 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Kurumlar Vergisi Genel Tebliği (Seri No. 35) ile imalatçının tanımı belirlenmiştir. Tebliğ'de, «kendi sanayi işletmelerinde imalat yapanlar» ile «fason imalat yapanlar»ın, Kurumlar Vergisi

istisnasından ne şekilde yararlanacakları açıklanmaktadır. Açıklanan esaslar, 1.1.1988 tarihinden itibaren geçerli olacaktır.

• **Katma Değer Vergisi Genel Tebliği :**

Katma Değer Vergisi (KDV) mükelleflerinin ödeme kaydedici cihazları kullanma mecburiyeti hakkında kanunla ilgili Genel Tebliğ (Seri No. 12), 7 Mayıs 1988 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Tebliğ'e göre; aşağıdaki faaliyetlerle uğraşanların, perakende satış fişi veya fatura düzenlemek şartı ile, ödeme kaydedici cihaz kullanma mecburiyetleri yoktur :

- Tarım alet ve makinelerinin satışı (ayrıca yedek parça satılmaması koşuluyla);
- Posta pulu, jeton ve 3463 sayılı Kanun'a göre verilen Ruhsat Tezkeresi'ne dayanılarak yapılan pul ve kıymetli evrak satışı;
- Şehir içi toplu taşımacılıkta kullanılan abonman biletlerinin satışı;
- Elektrik, su, havagazı ve kalorifer tesisatçılığı yapanlar (aynı zamanda tesisat malzemeleri satanlar hariç);
- Terzilik (aynı zamanda kumaş ticaretinde bulunanlar hariç).

Tebliğ'de ayrıca; teslim ve hizmetlerinde 5 değişik KDV oranı uygulayan, ancak cihazları en çok 4 değişik orana göre KDV hesaplayacak özellikte bulunan mükelleflerin ne şekilde hareket edecekleri de açıklanmaktadır.

• **Çiftçilere Yapılacak Vergi İadesine İlişkin Tebliğ :**

8 Mayıs 1988 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Tebliğ'de (Seri No. 2), 1.1.1988 tarihinden itibaren çiftçilere yapılacak vergi iadesinde uygulanacak usul ve esaslar açıklanmıştır. Tebliğ'e göre; çiftçilere yapılacak yıllık vergi iadesine ilişkin mal ve hizmet alımlarına uygulanacak vergi iade tutarları ve oranları şöyledir: 360.000,— TL'ye kadar % 20, ikinci 360.000,— TL için % 15, sonraki 1.200.000,— TL'ye kadar % 10, ve 1.200.000,— TL'yi aşan kısım için % 5.

• **Eğitim, Gençlik, Spor ve Sağlık Hizmetleri Vergisi Genel Tebliği :**

8 Mayıs 1988 tarihli Resmi Gazete'de, 1 Nisan 1988'den itibaren yürürlüğe giren Eğitim, Gençlik, Spor ve Sağlık Hizmetleri Vergisi'nin uygulanmasına açıklık getiren bir Genel Tebliğ (Seri No. 1) yayınlanmıştır. Tebliğ'de; verginin konusu, teslim sayılan haller, mükellef, vergiyi doğuran olay, verginin miktarı ve hesaplanması, istisnalar, beyan, ödeme yeri ve zamanı açıklanmaktadır. Tebliğ'e ek olarak, vergiye tabi mamuller ve bunlardan alınacak vergi miktarı gösterilmektedir.

• **Zorunlu Tasarruf Tebliği :**

Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın 12 Mayıs 1988 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Tebliği ile, Çalışanların Tasarrufa Teşvik Edilmesi ve Bu Tasarrufların Değerlendirilmesine Dair Kanun'un uygulanmasına ilişkin tereddütlerin giderilmesi için hangi ödemelerin kesintiye tabi olacağına dair bazı açıklamalar yapılmıştır. Bu açıklamalara göre; fazla mesai ücreti, birden fazla işverene hizmet sunanlara işverenlerce yapılacak ödemeler, kısa dönemli ödemeler, bir işyerinde birden fazla işyerinde çalışanların toplamının 10'u aşması halinde işgörenlerin alacakları ücretler kesintiye tabi olacaktır.

- **Tek Meskeni Olan Emeklilerin Emlak Vergisi Azaltıldı :**

21 Mayıs 1988 tarihli Resmi Gazete'de, tek meskeni olan emeklilerin ödeyecekleri Emlak Vergisi'ne ilişkin bir Bakanlar Kurulu Kararı yayınlanmıştır. Bu Karar'a göre; Türkiye'de tek meskeni olan ve burada oturan, gelirleri sadece kanunla kurulmuş sosyal güvenlik kurumlarından aldıkları aylıklardan ibaret bulunan emeklilerden, 1988 yılı Emlak Vergisi binde 2 olarak tahsil edilecektir. Bilindiği gibi, gerçekte Emlak Vergisi'nin oranı, beyan edilen mesken değerinin binde 4'üdür. Karar'da indirimden yararlanma esasları açıklanmaktadır.

BANKALARLA İLGİLİ MEVZUAT

- **Bankaların Tesisi Gereken Karşılıklar Hakkında Karar :**

23 Mayıs 1988 tarihli Resmi Gazete'de; bankaların nakdi ve gayrinakdi krediler için ayıracakları karşılıkları belirlemek, kredi değerliliğinin yitirilmesi ve temerrüt hallerini tanımlamak ve bunların uygulanmasına ilişkin esas ve şartları düzenlemek amacıyla bir Bakanlar Kurulu Kararı yayınlanmıştır. 31.3.1988 tarihinden itibaren yürürlüğe giren bu Bakanlar Kurulu Kararı'nda; yukarıdaki amaçların yanında, özel takip, idari takip, kanuni takip halleri açıklanmakta ve kredilerin durumuna göre bankaların bulundurmaları gereken karşılıkların oranları belirlenmektedir. Bankaların bulundurmaları gereken kredi karşılıkları % 15 - % 100 arasında değişmektedir. Karar, bankaların tespit edilen karşılıkları tamamlamalarını 24 aylık bir takvime bağlamaktadır. Karar'ın bankalar için çok ağır şartlar getirdiği, bankalardaki hesapların çok büyük bir kısmının karşılık olarak ayrılması gerekeceği ifade edilmekte ve yumuşatılması beklenmektedir.

- **T.C. Merkez Bankası'nın Sermayesi Artırılıyor :**

14 Mayıs 1988 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile, T.C. Merkez Bankası'nın 25 milyon TL olan sermayesinin 50 milyar TL'ye kadar artırılması kabul edilmiştir. Bu Karar'ın uygulanabilmesi için, sermaye artırımının esas şartlarının Banka Genel Kurulu'nca tespit edilmesi beklenmektedir.

DIŞ TİCARETLE İLGİLİ MEVZUAT

- **Kredili İhracatta Ödemeler Zorlaştı :**

7 Mayıs 1988 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Para Kredi Kurulu'nun 88/11 sıra No.lu Tebliği'ne göre; T.C. Merkez Bankası'nca gerçekleştirilen bankacılık anlaşmaları çerçevesinde kredili olarak yapılan ihracatta, gelen akreditiflerin % 58'inin akreditif şartlarının yerine getirildiği tarihte, % 40'ünün ise akreditif bedelinin tahsilinden sonra, ihracatçıya ödeneceği açıklanmaktadır. Akreditif tutarının % 2'si ise, Merkez Bankası'nca Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu primi olarak Fon'a aktarılacaktır.

Bu Tebliğ ile % 77 olan ödeme oranının % 58'e indirildiği görülmektedir. Özellikle Irak'a kredili satış yapmış olan ihracatçılar, sevkiyat karşılığı teminat mektuplarının nakde çevrilmesinin ve % 20 eksik ödemenin, geçmiş akreditifleri kapsamının büyük zorluklar yaratacağı görüşündedirler. Ayrıca, Irak'a ihracat için hazırlanmış malların, bu Tebliğ dolayısıyla ihraç edilemeyeceği de şikâyet konusu olmaktadır.

ÖZELLEŞTİRMENİN TEMEL AMACI NEDİR?

YILMAZ ARSLAN

GİRİŞ

ÖZELLEŞTİRMEYİ, kamu yönetimi ve mülkiyetindeki iktisadî teşebbüslerin, hisse senedi satışı, doğrudan satış, yönetim sözleşmesi, işletme hakkının verilmesi, kiralama gibi yöntemlerle kısmen veya tamamen özel kişi ve kuruluşlara devredilmesi olarak tanımlayabiliriz.

KİT'lerin geçmişte ve günümüzde Türkiye ekonomisinde çok önemli fonksiyonları gerçekleştirdiğini kabul etmek ve bunun yanında özellikle 1970'lerden sonra bazı önemli problemleri olduğunu da gözardı etmemek gerekir. Bu problemler geçmişteki ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklardan kaynaklanmış olup, 1980 sonrasında da tam manasıyla giderilebilmiş değildir.

Türkiye'de 1983 sonrasında hâkim olan siyasi görüş, KİT'lerin sorunlarının yıllardır çözüme kavuşturulamamış olması, serbest piyasa ekonomisinin geliştirilmesi, pek çok ülkede özelleştirme yönünde uygulamaların görülmesi (1) gibi nedenlere dayalı-

arak özelleştirmeyi benimsemiş ve uygulamaya başlamıştır.

Özelleştirmenin ekonomik ve siyasi yönleri olduğu muhakkaktır. Ancak şunu da kabul etmek durumunda-yız ki, kapitalist bir ekonomi mantığına göre özelleştirmenin olağanüstü bir tarafı yoktur. Gerektiğinde kamu-laştırmanın da olağanüstü bir tarafı olmadığı gibi...

Özelleştirmeden beklenen teorik bazı faydalar vardır. Serbest piyasa ekonomisini güçlendirmek, verimliliği artırmak, sermaye piyasasını geliştirmek, mülkiyetin tabana yayılmasını sağlamak, KİT'lerin bütçe üzerindeki yükünü azaltmak, devlete gelir sağlamak gibi...

Türkiye'de özelleştirmenin temel amacının mülkiyetin tabana yayılmasını sağlamak ve serbest piyasa ekonomisini geliştirmek olduğu ilgililerce sürekli tekrarlanmaktadır. Özellikle tasarrufların yetersiz, gelir dağılımının dar ve sabit gelirli aleyhine adaletsiz olduğu bir ekonomide özelleştirmenin temel amacı mülkiyetin tabana yayılmasını sağlamak ise, devlete gelir sağlanmasının en son amaç olması gerekir. Acaba gerçekten durum böyle midir?

(1) A.B.D., İngiltere, İspanya, İtalya, Fransa, Japonya, Güney Kore vb. ülkelerde özelleştirme yapılmış veya yapılmaktadır.

Devlete Gelir Sağlamak

Türkiye'de son beş yılda uygulanan ekonomik politikalara baktığımızda, devlete gelir sağlamak amacıyla mümkün olan bütün yolların denendiği görülmektedir. Kamu harcamalarının sürekli kamu gelirlerinden fazla olması (bütçe açığı), yeni gelir kaynaklarının bulunmasını veya mevcut gelir kaynaklarının artırılmasını gerektirmektedir.

Devlet gelirlerini artırmak için yeni vergiler ihdas etmek ve/veya mevcut vergileri artırmak gerekir. Son yıllarda yeni vergiler konulmuş (KDV gibi), bazı vergilerde değişiklikler yapılarak vergi gelirleri artırılmıştır.

24 Ocak Kararları ile birlikte KİT ürünlerinin satış fiyatları serbest bırakılmış, V. BYKP'nda TMO dışındaki KİT'lere Hazine'den kaynak aktarımı yapılmayacağı ifade edilmiştir. Bu nedenle KİT ürünlerine yapılan sürekli zamlarla kaynak sağlama yoluna gidilmiştir. Kamu İktisadi Teşebbüslerinin yıllara göre vergi öncesi kâr (zarar) durumları «Tablo 1»'de gösterilmiştir.

Devlet iç ve dış borçları çok hızlı bir artış göstermiştir. Şu anda dış borçların kesin miktarı bilinmemekle

birlikte 40 milyar doları aştığı sanılmaktadır. 1986 yılı sonu itibarıyla yıllara göre toplam dış borç miktarları «Tablo 2»'de gösterilmektedir.

Yapılan bir hesaplama göre, DİE'nin 1986 yılı verilerine göre, GSMH'nin cari fiyatlarla 57.6 milyar dolar olduğu, aynı yılın sonunda dış borçların toplamının 31.2 milyar dolara ulaştığı dikkate alındığında, dış borçların GSMH'nin % 54'ü düzeyinde olduğu tespit edilmiştir⁽²⁾.

Devlet iç borçları da son yıllarda sürekli artış göstermiştir. «Tablo 3»de, iki farklı resmi kuruluşun raporlarından derlenen iç borç rakamları verilmektedir.

«Tablo 4»de, DİE verilerine göre toplam iç borçların yıllar itibarıyla durumu görülmektedir.

1986'da GSMH'nin alıcı fiyatlarıyla 39.177.196,6 milyon TL olduğu dikkate aldığımızda, toplam iç borçların GSMH'nin yaklaşık % 23'lük bir kısmını oluşturduğunu görüyoruz.

Serbest piyasa ekonomisini gerçekleştirmek, döviz sıkıntısını giderebilmek amacıyla yabancı sermayeye

(2) Prof. Dr. Erdiñ Tokgöz; «Türkiye'nin Dış Borçları», Dış Ticarete Durum Dergisi, Temmuz 1987, s. 22.

T A B L O : 1
(Milyar TL)

Yıllar	1982	1983	1984	1985	1986
Vergi Öncesi Kâr (Zarar)	67	(34)	465	888	1023

Kaynak : T.C. Merkez Bankası, «Yıllık Rapor — 1986», s. 118.

T A B L O : 2
(Milyon Dolar)

Yıllar	1982	1983	1984	1985	1986
Toplam Dış Borç	17.619	18.385	21.258	25.349	31.228
Yıllık Artış Oranı (%)	—	4.3	15.6	19.2	23.2

Kaynak : T.C. Merkez Bankası, «Yıllık Rapor — 1986», s. 138.

önemli teşvikler sağlanmıştır. Buna rağmen istenen miktarda yabancı sermaye Türkiye'ye gelmemiştir. 1987 Haziran sonu itibarıyla toplam 2087.9 milyon dolarlık yabancı sermayenin geldiğini görüyoruz. Bu miktarın önemli bir kısmı 1980 sonrasında gelmiştir.

Uygulanan faiz politikasının amacı halkın tasarruflarını bankalara yönleltmelerini sağlamaktır. Ancak, yüksek enflasyon ve diğer bazı nedenler (banker olayı, faizin haram olduğu inancı) tasarrufların bankaya yatırılmalarına engel olmaktadır. Bu nedenle tasarruf sahipleri ya gayrimenkullere ve dayanıklı tüketim mallarına veya dolar, mark ve altına yatırım yapmaktadırlar. Özelleştirmeyle halkın

tasarruflarını hisse senedine yatırmayı sağlamak amaçlanmaktadır.

Yukarıdaki açıklamalarımızdan çıkan sonuç şudur ki, ekonomiyi idare edenler mümkün olan her kaynaktan gelir sağlamayı amaçlamaktadırlar. O halde KİT'lerin özelleştirilmesinin temel amacının gelir sağlamak olmadığı, bunun son amaç olduğunun söylenmesi veya kabul edilmesi pek inandırıcı görülmemektedir.

Mülkiyetin Tabana Yayılmasını Sağlamak

Kârlı çalışan KİT'lerin hisse senetlerinin; çalışanlara, yöre halkına, küçük tasarruf sahiplerine birtakım ek avantajlar ve kolaylıklar sağlanarak

T A B L O : 3
Kamu Borçları (İç Borçlar)
(Milyar TL)

	1982	1983	1984	1985	1986
Genel Bütçe	1075	2121	3393	5465	6469
İstikrazlar	186	360	531	1032	1511
Konsolide Borçlar	736	1705	2522	3948	4135
Bonolar	153	56	340	490	822
Hazine Kefaletleri (*)	360	363	112	215	482
Bonolar	300	286	42	148	418
Tahviller	60	77	70	67	64
Toplam	1435	2484	3505	5680	6951

Kaynak : T.C. Merkez Bankası, «Yıllık Rapor — 1986», s. 119.

(*) Hazine'ce kamu kurumlarının kısa vadeli borçları karşılığı verdikleri bonolar ile ihrac ettikleri tahvillere verilen kefaletler.

T A B L O : 4
İç Borçlar (Milyar TL)

Yıl	Tutar	Yıl	Tutar
1979	452.5	1983	1698.1
1980	810.2	1984	1801.1
1981	1098.4	1985	4028.3
1982	1434.3	1986	9097.7

Kaynak : DİE, «Türkiye İstatistik Yıllığı — 1987», s. 416.

satılması; mülkiyetin tabana yayılmasını sağlayacaktır.

Türkiye'de bu amacın gerçekleştirilme ihtimali üzerinde durmak ve konuyu gelir dağılımıyla ilişkilendirmek gerekir. İstanbul Sanayi Odası'nın verilerine göre Türkiye'de ve diğer bazı ülkelerde üretim faktörlerinin GSMH'dan aldığı paylar «Tablo 5» ve «Tablo 6»'da gösterilmektedir.

«Tablo 5»e baktığımızda, maaş ve ücret alan ve toplumun önemli bir kesimini oluşturan insanların özelleştirmede fazla etkin olamayacağı sonucunu çıkarabiliyoruz. F. Almanya'da % 84.5, İngiltere'de % 64.5 olan maaş ve ücretlerin payının Türkiye'de % 37.9 olduğu dikkate alındığında, mülkiyetin

tabana yayılması amacının gerçekleştirilmesinin zor olduğu sonucu çıkarılabilecektir.

Türkiye'de mülkiyetin tabana yayılması için hisse senetlerinin belli bir kısmının (örneğin % 35) mutlaka özelleştirilecek kuruluşun çalışanlarına ve diğer maaş ve ücretlilere, yine belirli bir kısmının da yöre halkına satılması gerekir. Bu şekilde yapılacak bir özelleştirme verimliliği artıracaktır.

Ancak, çalışanların, diğer maaş ve ücretlilerin, yöre halkının (esnaf ve çiftçiler) kendilerine ayrılacak hisse senetlerini satın alacak güçleri yoksa ne olacaktır? Bu durumda devletin bu kesimlere finansal destek sağlaması, hisse senetlerinin küçük kúpürler ha-

T A B L O : 5
Türkiye'de Yıllar İtibarıyla Üretim Faktörlerinin
GSMH'dan Aldığı Gelir Payları (%)

Yıllar	Maaş ve Ücretler	Kira + Kâr + Faiz
1976	61.0	39.0
1982	52.6	47.4
1983	55.5	44.5
1984	46.4	53.6
1985	40.4	59.6
1986	37.9	62.1

Kaynak : 1976 için DİE, diğer yıllar için İstanbul Sanayi Odası.

T A B L O : 6
Çeşitli Ülkelerde Üretim Faktörlerinin
GSMH'dan Aldığı Gelir Payları (%)

Ülke	Yıllar	Maaş ve Ücretler	Kira + Kâr + Faiz
F. Almanya	1981	84.5	15.5
A.B.D.	1982	82.8	17.2
Hollanda	1980	64.6	35.4
İngiltere	1982	64.5	35.5
Danimarka	1982	64.5	35.5
Hindistan	1982	62.3	37.8
Japonya	1982	62.3	37.8
Türkiye	1982	52.6	47.4

Kaynak : İstanbul Sanayi Odası.

linde çıkartılması, özelleştirmenin uzun vadeli olarak planlanması gerekmektedir. Bu tür bir uygulama, özelleştirmeyle ilk planda gelir sağlamak amaçlanıyorsa, tercih edilmeyecektir.

SONUÇ

Özelleştirme, hisse senetlerinin belirli ellerde toplanması, kamu tekelinin özel sektör tekelleri haline gelmesi sonucunu doğuracaktır. İngiltere'de bile hisse senetlerinin bir süre sonra belli ellerde toplandığı dikkate alınarak, bunu önleyici bazı tedbirlerin alınması gerekmektedir. TELETAS'

ın özelleştirilmesinde çalışanlara taksitli satış yapılması ve öncelik tanınması, hisse senetlerinin küçük küpürler halinde çıkartılması, etkili bir reklem kampanyası sürdürülmesi sonucu başarıya ulaşıldığı söylenebilir.

Kapitalist ülkelerin çoğunda özelleştirme yönünde çalışmalar ve tartışmalar devam etmekte olup Türkiye'de de durum aynıdır. Siyasi iktidarın özelleştirme konusunda yasal açıdan bir zorlukla karşılaşmayacağı açıktır. Özelleştirmeden beklenen sonuçların alınıp alınmayacağı önümüzdeki yıllarda açıklığa kavuşacaktır.

ES Yayınları sunar :

Prof. Dr. Ünal TEKİNALP

SERMAYE PİYASASI HUKUKUNUN ESASLARI

Bilim ve iş çevrelerinin beklediği yapıt.

Fiyatı (KDV'li): 1000.- TL

İsteme Adresi :

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.

Binbirdirek, Suterazisi Sokak No. 6/2
Sultanahmet-İstanbul

Telefon: 526 34 11

Not : Ödemeli postalamaya yapılmaz. PTT ile yollanmasını isteyenlerin, kitap bedeline 400.- TL taahhütlü pul tutarını ekleyerek önceden havale çıkarmaları gerekmektedir.

A.B.D.'DE MERKEZ BANKASI İŞLEVİNİ GÖREN FEDERAL RESERVE SYSTEM'İN DOĞUŞU VE YAPISI

ÖMER OKTAV

EKONOMİK ve finansal gelişmelerin sıkça tartışıldığı ülkemizde, fonksiyonları üzerinde farklı görüşler ileri sürülen kurumlardan birisi de Merkez Bankası'dır. Merkez Bankasının ülkenin ekonomik yapısına ne ölçüde müdahale etmesi gerektiği, hem siyasal, hem de bilim çevrelerinde tartışma konusu edilmektedir.

Bu konuda daha sağlıklı bir fikir sahibi olabilmek için, Batı dünyasında ve Amerika Birleşik Devletleri'nde benimsenen sistemin bilinmesinde yarar olduğu şüphesizdir.

Bu nedenle A.B.D.'de Merkez Bankası fonksiyonunu gören «Federal Reserve System» in tarihi gelişimi, yapısı ve faaliyetlerine kısaca göz atmak kuşkusuz yararlı olacaktır.

Federal Reserve System'den Önceki Gelişim

Ülkedeki finansal sistemin gelişimi, her zaman ekonomik istikrar sonucu gerçekleşmemiştir. Zaman zaman yaşanan kriz ve panik ortamları da sistemin benimsenmesine katkıda

bulunmuştur. 1819, 1837, 1857, 1873, 1884, 1907, 1921 ve 1929 yıllarında yaşanan durgunluk ve krizler; halkı, ellerindeki paranın değerini kaybetmemek için arayışlar içine girmeye itmiştir. Sonuç çoğu zaman paranın altın ile değiştirilmesi biçiminde gözükmuştür. Paranın değer kaybettiği bu durgunluk dönemlerinde kendisini daha da fazla gösteren istikrar ihtiyacı, yavaş yavaş Federal Reserve System'in ortaya çıkışı sonucunu doğurmuştur.

Art arda ortaya çıkan krizlerin ülke ekonomisi üzerinde yarattığı olumsuz etkilere müdahale etmek gereğini duyan Kongre, 1863 yılında «Milli Bankalar Kanunu»nu kabul etti. Bu kanun ile arzu edilen istikrarın sağlandığını söylemek güçtür. Nitekim kanunun kabulünden sonra da periyodik krizler devam etmiştir.

Nihayet 1907 krizinin bir sonucu olarak Kongre, 1908 yılında «Currency Act»i kabul etti. Bu yasa ile getirilen düzenlemeler arasında bir Mali Komisyon'un kuruluşu da yer almıştır.

Söz konusu Komisyon'un görevi, periyodik bunalımların sebeplerini araştırmak ve yönetime çözüm yolları tavsiye etmektir. Komisyon, 1912 yılında vardığı sonuçları açıkladı ve bir Merkez Bankası teşkilâtının kurulması gerektiği yönünde görüş bildirdi.

Bu açıklamayı izleyen 1913 yılı Aralık ayında Federal Reserve System'in doğuşunu sağlayan «Federal Reserve Act» Kongre'den geçti ve Başkan Woodrow Wilson tarafından imzalanarak yürürlüğe girdi. A.B.D.'de Merkez Bankası fonksiyonunu gören Federal Reserve System'in doğuşu, kısaca bu ekonomik ve hukuki gelişmelerin sonucunda olmuştur.

Federal Reserve System'in Organları ve Yapısı

Sistem, esas itibarıyla Washington'da görev yapan «Governörler Kurulu» ve «Federal Açık Pazar Komitesi» ile 12 yerel Federal Banka'dan oluşmaktadır.

Sistemin kuruluşundan sonra ortaya çıkan bunalımlar ve özellikle 1929 yılında başlayan büyük kriz sonucunda bazı yeni düzenlemeler zorunlu hale gelmiştir. 1933 ve 1935 yıllarında çıkartılan Bankalar Kanunları ile yetkinin daha fazla merkezileşmesi sağlanmıştır.

Federal Reserve System, günümüzdeki yapısı ile üç ana organdan oluşmaktadır: (a) Governörler Kurulu, (b) Federal Açık Pazar Komitesi, (c) Yerel Federal Bankalar.

Bu organların yapı ve fonksiyonlarına kısaca göz atmakta sistemin işleyişini anlamak açısından yarar vardır.

Governörler Kurulu : Sistemin en önemli organı olan bu kurul, A.B.D.

Başkanı tarafından seçilen ve Senato tarafından onaylanan 7 üyeden oluşur. Üyeler 14 yıllık bir süre için atanır ve süresini tamamlayan üye tekrar seçilemez. Üyelerden biri 4 yıllık süre için başkan olarak atanır. Kurul, Washington'da görev yapar ve genellikle günlük olarak toplanır.

Kurul'un başlıca görevleri arasında faiz oranlarını tespit etmek, banka denetim kurullarını belirlemek, yabancı bankaların ülkedeki faaliyetlerini denetlemek de vardır.

Kurul'un tutanakları anında yayınlanır, ayrıca aylık ve yıllık bültenlerde de yer alır.

Federal Açık Pazar Komitesi : Governörler Kurulu'nun 7 üyesi ve yerel bankalardan (ki toplam sayısı 12'dir.) 5'inin başkanlarından oluşan toplam 12 kişilik bir komitedir. New York Federal Bankası'nın başkanı Komite'nin daimi üyesidir. Adından da anlaşılacağı üzere Komite, sistemin açık pazar politikasını saptamakla görevlidir. Son yıllarda döviz kurları üzerinde operasyonlar yaparak doların değerini belirleme görevini de üstlenmiştir.

Komite, her 4 haftada bir Washington'da toplanır. Yerel Federal Bankaların tümünün başkanları toplantıya katılmakla beraber, sadece Komite üyesi olan 5 tanesinin oy hakkı vardır.

Toplantılarda geçmişte uygulanmış olan ve ileride tatbiki düşünülen ekonomik önlemler konusunda tartışma, bilgi alışverişi ve teklifler yer alır. Toplantılar gizli olarak yapılır ve geleceğe dönük uygulamaların sıhhati açısından tutanaklar toplantıdan bir ay sonra yayınlanır. 1976 yılına kadar toplantı tutanakları birkaç yıl sonra yayınlanmakta idi.

Yerel Federal Bankalar : Ülkeye yayılmış 12 adet yerel Federal Banka mevcuttur. Söz konusu yerel bankaların yer aldığı bölgeler; Boston, New York, Philadelphia, Cleveland, Richmond, Atlanta, Chicago, St. Louis, Minneapolis, Kansas City, Dallas ve San Francisco'dur.

Sistemin ilk oluştuğu yıllarda daha fazla yetki ve güce sahip olan bankalar, zamanla bu etkinliklerini bir ölçüde kaybetmişler ve otorite, Güvernörler Kurulu'nda toplanma eğilimi göstermiştir.

Esas itibariyle söz konusu 12 banka, ülkede mevcut ve sisteme üye tüm bankaların mülkiyeti altında olmakla beraber, uygulamada üye bankalar, mülkiyetin sağladığı hakların büyük

bir bölümünü kullanmak imkânına sahip değillerdir.

Her federal yerel bankada 9 adet direktör mevcuttur. Bu direktörlerden 6'sı sisteme üye bankalar tarafından, 3'ü ise Güvernörler Kurulu tarafından seçilir. Direktörler kendi aralarında bir başkan seçerler. Yerel banka yönetiminin temel görevlerinden bir tanesi de iş dünyası ile Federal Reserve System'in diğer organları arasında iletişim ve uyum sağlamaktır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde Merkez Bankası fonksiyonunu yerine getiren Federal Reserve System'in tarihi gelişimi ve yapısı üzerine kısaca bilgi vermeye çalıştık. Sistemin işleyişi ve bağımsızlığı, ayrı bir inceleme konusu olacak kadar geniştir.

PENDİK

Devletçilik - Karma Ekonomi - Özel Sektör

DR. NEZİH H. NEYZİ

- **Nokta Dergisi :** «...birçok olayın toplumdaki saklanan yanları bir roman akıcılığı ve merakı içinde okunuyor.»
- **Güneş Gazetesi :** «...Türkiye'de ilk defa bir tersane hakkında kitap yazıldı.»

Akademi, Say. İletişim, Gençlik, Elif, Bilgi ve Acar kitapçılarında arayınız.

İsteme Adresi :

PEVA : İmam Sokak No. 1/4; Beyoğlu - İstanbul

Turyağ, seçkin ürünleriyle yaşamınızda, yanınızda!

"Öncü" Turyağ'ın hepsi birbirinden kaliteli ürünleri, yaklaşık 70 yıldır yaşamımızın her anında, yanınızda. BIO TURSİL, BIO TURSİL OTOMATİK, PRİL, PRİL OTOMATİK ve DIXI gibi deterjanlardan çamaşır yumuşatıcısı VERNEL'e, YAYLA, YAYLA AYÇİÇEK, UFA gibi nebati margarin ve yağlardan endüstriyel yıkama maddelerine kadar tüm Turyağ ürünleri, çok çeşitli alanlarda güvenle kullanılıyor. Evlerde, otellerde, hastanelerde, bürolarda, fabrikalarda hep Turyağ var... Hep Turyağ gücü, Turyağ büyüklüğü, Turyağ güvencesi var.

70 yıllık geçmişi ile, "ilk"leri ve "ilke"leriyle güvendiğiniz Turyağ her zaman yaşamınızda, yanınızda.

Turyağ

TURYAĞ P.K. 171 İZMİR

Turyağ bir Henkel Grubu ve Yapı Kredi A.Ş. kuruluşudur.

YENİ YAYINLAR

M. TARIK YAŞA

B U sayıda, Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. İktisadi Araştırmalar Bölümü'nün yayınladığı iki yeni kitabı tanıtmak istiyoruz. Gerçi bu tanıtmaya hizmetinde biraz geciktik. Ancak, sözünü edeceğimiz kitaplar içerikleri bakımından güncelliğini yitirecek yapıtlar değil. Üstelik son günlerde bankacılık konusu kamuoyunu yakından ilgilendiriyor. Gazetelerin özellikle ekonomi sayfalarında yer alan baş haberleri, bankacılık kesimi ile sanayi arasındaki ilişkiler oluşturuyor. Bu arada Türk bankacılık sisteminin yeniden düzenlenmesi gereğinden söz ediliyor. Böyle bir dönemde, konusu bankacılık olan her yapının değişik çevrelerden okurların ilgisini çekeceğini düşünüyoruz ve sözü daha fazla uzatmadan yapıtların tanıtımına geçiyoruz.

Dergi'nin Notu: Tanıtılan kitapları temin etmek isteyenler: «Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. İktisadi Araştırmalar Bölümü, İstiklal Caddesi No. 285 Kat 1, Beyoğlu - İstanbul» adresine başvurmalıdırlar.

BANKACILIK HUKUKU

Cilt I
Bankacılık Kurumları Hukuku

KARACAN, Dr. A. İhsan; Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. İktisadi Araştırmalar Bölümü Bankacılık Araştırmaları Dizisi No. 6, İstanbul, Nisan 1987, 472 sayfa.

Sayın Dr. A. İhsan Karacan, bankacılık dalında önce Yeminli Murakıp, daha sonra üst kademe yönetici olarak uzun yıllar hizmette bulunmuş bir uygulamacıdır. Ayrıca İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde «Bankacılık Hukuku» dersleri vermektedir. Kitap, yazarın niteliklerine uygun bir çalışma olup, teorinin yanı sıra pratiği de içermektedir. Bir başka deyişle kitap; üniversitelerin ilgili dallarında öğrenim görmekte olan öğrenciler kadar, bankacılık kesiminde çalışanlar için de yararlı bir kaynak niteliğindedir.

Öte yandan yazarın, bankacılık hukukunu, her biri ayrı bir kitabı

oluşturan iki ciltle tamamlamayı amaçladığı anlaşılmaktadır. Nitekim bu birinci ciltte, bankacılık hukukunun yalnızca bir yönü, «banka kurumlarının kuruluş, faaliyet ve sona ermesine ilişkin kamu hukuku kaynaklı düzenlemeler» incelenmiştir. İleride yayınlanacak olan ikinci ciltte ise, «bankacılık işlemleri ve sözleşmeleri özel hukuku» ele alınacaktır.

Bankacılık alanındaki yasal düzenlemelerin sık sık değişmesinden haklı olarak yakınan yazar, kitabın «ÖNSÖZ»ünde bu konudaki görüşlerini şöyle açıklıyor:

«Bu arada belirtmem gereken bir başka güçlük ise ülkemizde yasal düzenleme değişikliklerinin başdöndürücü ve konunun uzmanlarınca bile izlenemez bir hızda ve sıklıkta yapılmasıdır. Çalışmanın bu haliyle elinize ulaşmasına kadar yaptığım değişikliklerin ve düzeltmelerin sayısını bile hatırlamıyorum. Bu nedenle bu çalışma elinize ulaştığında birçok düzenlemelerin değiştirilmiş olması beni şaşırtmayacaktır.»

«Ülkemizde son yıllarda ortaya çıkan ve kanımca yanlış sonuçlara götürebilecek olan bir anlayışın geliştiğini görmekteyim. Özellikle batılı ülkelerde yakın yıllarda ortaya çıkan ve bankaların uyguladıkları faiz oranlarında serbestiyi ifade eden 'deregulation' ülkemizde bankacılık sisteminin yasal düzenleme ve kısıtlamalardan arındırılması olarak anlaşılmaya başlamıştır. Bu anlayışın yanlış ve hatalı olduğunu belirtmeliyim. Faiz oranlarındaki serbesti dışında batılı ülkelerde bankaların faaliyetleri son derece ayrıntılı yasal düzenlemelere tabi tutulduğu gibi bankalar üzerindeki denetimin yoğunluğu gün geçtikçe artmaktadır.»

«Kaldı ki bankacılık, yasal düzenlemelerin dışında bile mesleki kuralları, ilkeleri ve ahlâkı olan bir faaliyet türü olagelmıştır. Fonksiyonlarını iyi bir şekilde ve etkin olarak yerine getirmek isteyen bankaların bu ilke ve kurallara uymaları bir zorunluktur. Bu zorunluğun müeyyidesi ise uzun dönemde mali bünyenin zaafa uğraması ve sonuçta da kuşkusuz iflas-tır.»

Kitap on bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, «Genel Olarak Türk Mali Sektörü ve Hukuki Çerçevesi» ana başlığı altında; parasal yetki kurumları, para yaratan mali kurumlar, para yaratmayan mali kurumlar, sosyal güvenlik kurumları, hizmet kurumları, fonlar ve meslek örgütleri incelenmektedir.

İkinci bölümde «Bankacılık Hukukuna Giriş» başlığı altında; bankacılık hukukunun kapsamı, banka ve banka muameleleri, bankaların sınıflandırılması, bankacılık hukukunun kaynakları ve cumhuriyet döneminde bankacılık hukukunun gelişimi verilmektedir.

Üçüncü bölüm «Bankaların Kuruluş ve Faaliyete Geçmesi»ne ayrılmıştır. Bu bölümde; banka kurulması, yabancı bir bankanın Türkiye'de şube açması, yabancı bankaların temsilcilikleri, kuruluş izninin iptali, faaliyete geçme, Sermaye Piyasası Kanunu ve bankalar üzerinde ağurulmaktadır.

Dördüncü bölümde «Bankaların Örgüt Yapısı», beşinci bölümde «Bankaların Kaynakları», altıncı bölümde «Banka Kaynaklarının Kullanımı» verilmekte; bu arada; özkaynaklar, Merkez Bankası kaynakları, mevduat, döviz tevdiat hesapları, döviz kredileri; genel kaynak kullanım sınırları, likidite

yükümleri, kendi pay senetlerini satın alma yasağı, emtia ticareti yapma yasağı, iştirakler, gayrimenkul yatırımları ve ticareti ile oniki alt başlık altında genel olarak «krediler» incelenmektedir.

Yedinci bölüm «Banka Gelir ve Giderleri»ne ayrılmıştır. Bu bölümde; mevduata ödenen faizler, kredi faizleri, komisyon ücret ve masraf karşılıkları, bankaların yurt dışı muhabirlerinden tahsil edecekleri komisyon ve benzeri menfaatler, kaynak kullanımı cestekleme fonu, Merkez Bankası reeskont faizleri, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi üzerinde durulmaktadır.

Sekizinci bölümde, «Bankaların Hesap ve Kayıt Düzeni» ana başlığı altında; Türk bankacılığında tekdüzen hesap planı uygulaması, üç aylık hesap özeti, mali tabloların kamuya açıklanması, Merkez Bankası'na gönderilen bilgiler, diğer cetveller ve konular ele alınmaktadır.

Dokuzuncu bölüm «Bankacılığın Korunması»na ayrılmış olup, bu bölümde sırasıyla; bankaların denetlenmesi, tasarruf mevduatı sigorta fonu, bankacılık sırrı, idari tedbirler, mali bünyeyi güçlendirmeye yönelik idari önlem ve denetim, kredi işlemlerinden doğan alacakların tahsilinin hızlandırılması, asılsız yayın ve haber yayma, banka isminin korunması ve mevduat kabulü, icra takibi, banka reklamlarının düzenlenmesi ve denetimi, kovuşturma yöntemi ve cezai yaptırımlara değinilmektedir.

Onuncu bölümde, «Bankaların Devir, Birleşme ve Tasfiyeleri» başlığı altında; genel olarak bankaların tasfiyesi, iflas yoluyla sona erme, devir ve birleşme, tedrici tasfiye, kuruluş izninin iptali, bankacılık işlemleri yapma

veya mevduat kabulü izninin kaldırılması, banka ortak ve yöneticilerinin sorumluluğu hakkında ayrıntılı bilgiler verilmektedir.

Yapıtın sonunda, «kitap-makaletebliği ve incelemeler»den oluşan, bankacılığa ilişkin geniş bir «Kaynaklar» bölümü ile şu «Ekler» yer almaktadır: (1) Bankalar Kanunu m. 46'ye Göre Alınacak Hesap Durumu Belgesi, (2) Tek Düzen Hesap Planı Özeti, (3) Üç Aylık Hesap Özeti ve Hazırlama Anahtarı, (4) Aylık Bilanço İzleme Formu ve Ekleri, (5) Aylık Kredi Cetveli ve Aylık Mevduat Cetveli, (6) Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri ve Uygulamaları, (7) Türkiye Bankalar Birliği'nin 809 No.lu Tebliği ve Ekleri, (8) 3332 Sayılı Kanun.

Yazarı bu ayrıntılı ve titiz çalışması için kutlar, «Bankacılık Hukuku» incelemelerini bütünleştirecek olan ikinci cildi bir an önce yayınlamasını dileriz.

TİCARİ BANKALARDA BÜTÇELEME VE MALİYETLEME (Makale Çevirileri)

BASIK, Doc. Dr. Feryal Orhan; Yayı ve Kredi Bankası A.Ş. Bankacılık Araştırmalar Dizisi No. 7, İstanbul, Haziran 1987, 404 sayfa.

Kitap, banka işletmeciliğine ilişkin çok yararlı makale çevirilerinden oluşmaktadır. Kitapta yer alan 26 makale çevirisi, uluslararası faaliyette bulunan yayınevlerince değişik tarihlerde yayınlanmış bankacılıkla ilgili dergi ve el kitaplarından derlenmiştir. Makalelerin incelenmesinden

de anlaşılacağı gibi, çevirmen, işle-dikleri konularda uzman yazarları ve Türk bankacılığına katkıda bulunacak konuları saptamada başarılı olmuştur. Seçimin iyi yapılması, yazarların ve yayın tarihlerinin değişik olmasına karşın, bir konu üzerinde bütünlüşmeyi mümkün kılmıştır.

Kitapta makalelerin yazarları, yayımcıları, alındıkları kaynaklar, yayın tarihleri; başlıklarda ve dipnotlarında belirtilmiştir. Bu bakımdan aşağıda, kitaptaki makalelerin başlıklarını vermekle yetiniyoruz:

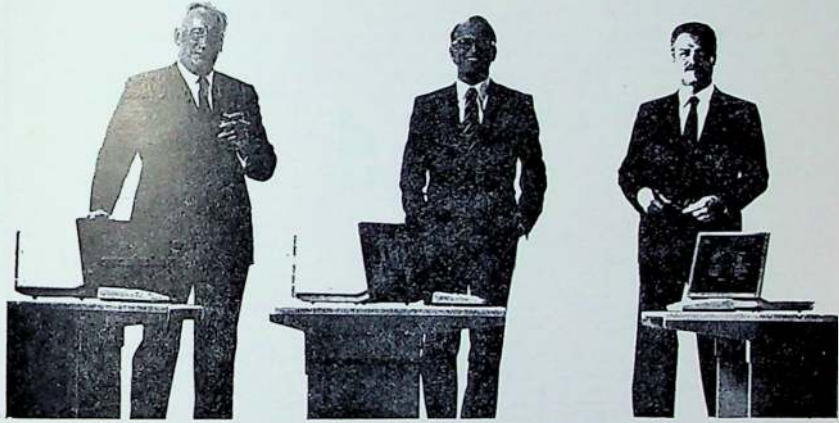
- Banka Amaçları İçin Bir Çerçeve Oluşturma
- Bankalar İçin Kapsamlı Toplu Plan
- Banka Şubelerinin Yerleşim Bölgesi Üzerine Bir İnceleme
- Şube Yerinin ve Başarısının Değerlendirilmesi Modeli
- Güncel Bir Banka Planlama Sistemi: Büyük ABD Bankalarında Ülke Çapında Yapılan Araştırma Sonuçları
- Ticari Bankalarda Stratejik Planlama
- Gelecekteki Çevreyi Değerleme Teknikleri
- Planlamanın Büyüme ve Kâr Üzerindeki Etkisi

- Şirket Amaçlarına Ulaşmada Kaynakların Dağılımı
- Tahmin Yapma
- Finansal Planlamada Tahmin
- Bankacılıkta Tahmin: Gelişimsel Grup Tahmini
- Ticari Bankalarda Kullanılan Tahmin Teknikleri Üzerine Bir Gözlem
- Banka Mevduatları ve Kredilerin Tahmini
- Likidite İhtiyaçlarının Karşılanması İçin Yapılan Planlama: Kavramlar ve Amaçlar
- Ticari Kredi Portföyü
- Bankanın Finansal Yönetiminde Kullanılmak Üzere Mevduat Tahmin Sürecinin Geliştirilmesi
- Ticari Bankalarda Planlama ve Kontrol Sistemleri
- Bütçeleme
- Ticari Bankalarda Bütçeleme
- Kâr Planlaması ve Bütçeleme
- Finansal Başarının Kontrolü ve Ölçümü
- Genel Müdürlük Faaliyetlerini Kontrol: Yönetim Muhasebesi İlkeleri ve Uygulaması
- Finansal Hizmetlerin Maliyetlemesi
- Maliyet Analizi
- Kârlılık Analizi, Maliyet Sistemleri ve Fiyatlama Politikaları

◆ İnsanoğlunun zihnini eğitecek sadece bir şey vardır: Kişinin zihnini gönüllü olarak kullanması... Ona yardım edebilir, rehber olabilir, fikir ve hepsinin üstünde ilham verebilirsiniz. Fakat kişinin sahip olabileceği en değerli şey, kendi çabası sonunda elde ettiğidir.

Dr. A. Lawrence Lowell

Üç uzman, bir sektör ve Nixdorf'a dair...

Üç, büyük dünya bankası, üç uzman: Biri Almanya'nın ünlü Deutsche Bank'ından, biri İngiltere'nin güçlü Midland Bank'ından, biri de Türkiye'mizin dünya çapında tanınmış İş Bankası'ndan.

Üçü de çağın en ileri bankacılık anlayışını benimsemiş, üçü de çağın en ileri bankacılık teknolojisiyle donanmış Nixdorf'la!

Günümüzde bankacılık artık başlı başına bir sanayi dalı. Hızlı ve sürekli bilgi akımı, yüksek güvenlik, sayıları yüzbinleri aşan çeşitli banka işlemlerinin en büyük titizlik içinde, doğru bir şekilde gerçekleştirilebilmesi, bu dev sektörün kaçınılmaz gündelik beklentilerinden yalnızca bazıları.

Dolayısıyla bir banka bilgisayar programı yüzlerce gerçek zaman değişkenli, kendi aralarında bağlantılı,

çok sayıda karmaşık bilgi işlemi kavramak durumundadır.

Yani bir başka deyişle bankacılık sektörüne hizmet verecek bilgisayar sisteminin, başka hiçbir sektörün ihtiyaç duymadığı kadar güçlü ve çok yönlü bir bilgi işlem kapasitesine sahip olması gerekir.

Nixdorf özellikle bankacılık sektörü için donanım ve yazılım olarak dünyanın en ileri özgün bilgisayar ve iletişim sistemlerini geliştirmiştir.

Halen 40 ülkede toplam 110.000 bilgisayar sistemiyle Nixdorf Computer her türlü yedekleme desteğini ihtiyaç duyulan anda ve ihtiyaç duyulan yerde verebilecek güçlü bir hizmet ağına sahiptir. Büyük dünya bankaları Nixdorf'un bu önemli ayıncı özelliklerini yakından tanırlar ve Nixdorf'a kayıtsız şartsız güvenebileceklerini iyi bilirler.

Bankacılık sektörünün en büyükleri Nixdorf'u bu yüzden seçmişlerdir. Nixdorf bu yüzden seçilir.

Nixdorf Computer Ticaret A.Ş.
Raşit Rıza Sok. No: 3
80300 Mecidiyeköy-İstanbul
Tel: (0090-1) 172 46 99-172 47 15
Tlx: 27355 nix tr., Tlfx: 1-172 02 61

NIXDORF
COMPUTER

Yapı Kredi felsefesinden Türkiye'ye

AKTİF BANKACILIK ÇAĞI

Türkiye hızla değişiyor, geliyor... İnsanımızın, iş dünyamızın ihtiyaçları aktif çözümler gerektiriyor.

Çağa ayak uydurmak, bu ihtiyaçlara cevap vermek, "hizmette sınır yoktur" ilkesiyle kurulan ve büyüyen Yapı Kredi'nin görevidir.

Şimdi Türkiye'de yine Yapı Kredi öncülüğünde yeni bir dönem başlıyor: Aktif Bankacılık.

Yapı Kredi'nin benzersiz elektronik altyapısı, en küçük şubelerinden genel müdürlük

bölgelerine kadar bütün birimleri, Aktif Bankacılık Çağı'nda aktif görev almaktadır.

Yapı Kredi'nin Aktif Bankacılık Çağı'nda Türkiye'deki bütün kişi ve kuruluşları yepyeni imkânlar bekliyor!

Bireysel Bankacılık

Şimdi, 18 yaşını aşan kadın erkek bütün bireylerimize gerek duydukları her alanda Yapı Kredi'den aktif destek alacak!

Alişverişinizde, harcamalınızda, bir eşya alırken, işinizi kurarken, tatile çıkarken... hayatınızın her safhasında!

Ve Yapı Kredi size gerek duyduğunuz her an, yılın 365 günü, günün 24 saati aktif hizmet sunacak!

Yapı Kredi Bireysel Bankacılık hizmetleriyle "Yeni Bir Hayat" a adım atacaksınız!

Perakende Bankacılık

Türkiye'nin küçük ve orta boy işletmeleri, işletme sahipleri!

Büyük atılımlara hazırlanın...

Gelişmek, büyümek için duyduğunuz ihtiyaçların cevabını şimdi Yapı Kredi'de bulacaksınız!

Yapı Kredi şube müdürleri, bölge müdürleri "özel hizmetler" için, "özel yetkiler"le donatıldı. Perakende Bankacılık hizmetleriyle, ihtiyaçlarınızın yanında ve zamanında karşılanacaktır...

Şimdi Türkiye'nin dört bir yanındaki Yapı Kredi şubelerinin

554'ü size bu hizmetleri vermek için hazır bekliyor.

Toptancı Bankacılık

Türkiye'nin büyük kuruluşları, yöneticileri, işletme sahipleri!

Şimdi, Yapı Kredi şubelerinden 30'u yalnız size hizmet vermek üzere hazırlandı. Uluslararası ilişkilerden, yurdun dört bir yanındaki işlerimize kadar, her tür ihtiyacınız Toptancı Bankacılık hizmetleriyle anında karşılanacaktır!

İhracat, ithalat, sanayi ticaret... Bütün alanlarda her tür hizmeti şimdi Yapı Kredi'den yepyeni bir dinamizmle alacaksınız.

Yatırım Bankacılığı

Birikimlerinizi değerlendirmek isteyen kişi ve kuruluşlar!

Bugün Türkiye'nin "1 numaralı" Yatırım Kuruluşu için çalışıyor...

Menkul değerlerden Private Banking hizmetlerine ve uluslararası sermaye piyasalarında faaliyete kadar her alanda aktif hizmet veriyor.

Şimdi birikimlerinizi daha büyük verimle ve uzmanlıkla değerlendireceksiniz. Yatırım Bankacılığı'nın her tür hizmet ve imkânı sizi bekliyor... Gelin, danışın. Aktif yapıyla aktif yatırımlar yapın!

Aktif Bankacılık, hizmette sınır tanımayan Yapı Kredi felsefesinin en yeni aşamasıdır. 1988, Aktif Bankacılık hizmetlerinin peş peşe sunulacağı yıldır. Yapı Kredi'nin Aktif Bankacılık hizmetleriyle "Yeni Bir Hayat" a adım atın.

YAPI KREDİ

"hizmette sınır yoktur"